

Narkokarteli i transnacionalni kriminal u suvremenoj međunarodnoj sigurnosti: slučaj SAD-a i Meksika

Stanković, Valentina

Professional thesis / Završni specijalistički

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:114:601439>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-27**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti

Poslijediplomski specijalistički studij Vanjska politika i diplomacija

Valentina Stanković

**Narkokarteli i transnacionalni kriminal u suvremenoj
međunarodnoj sigurnosti: slučaj SAD-a i Meksika**

(Narcocartels and transnational crime in contemporary
international security: the case of USA and Mexico)

POSILIJEDIPLOMSKI SPECIJALISTIČKI RAD

Zagreb
2022

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti

Poslijediplomski specijalistički studij Vanjska politika i diplomacija

Valentina Stanković

**Narkokarteli i transnacionalni kriminal u suvremenoj
međunarodnoj sigurnosti: slučaj SAD-a i Meksika**

(Narcocartels and transnational crime in contemporary
international security: the case of USA and Mexico)

POSLIJEDIPLOMSKI SPECIJALISTIČKI RAD

Student: Valentina Stanković

Mentor: prof.dr.sc. Lidija Kos-Stanišić

Zagreb

2022

Izjava o autorstvu

Izjavljujem da sam poslijediplomski specijalistički rad koji sam predala na ocjenu mentoru napisala samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekla ECTS bodove.

Nadalje izjavljujem da sam u radu poštivala etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-19. Etičkoga kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Valentina Stanković

Sadržaj

1. UVOD.....	2
2. Odnosi Meksika i Sjedinjenih Američkih Država.....	5
2.1. Povijest odnosa Meksika i Sjedinjenih Američkih Država – 19. stoljeće.....	5
2.2.1 Dobrosusjedska politika – „The Good Neighbor Policy“	8
2.3. „War on drugs“ – Globalni rat protiv droga	9
3. Narkokarteli	12
3.1. Utjecaj narkokartela Kolumbije na razvoj narkobiznisa u regiji	12
3.2. Meksiko i uspon narkokartela	13
3.3. Utjecaj narkokartela na razvoj države	16
4. Narkoterorizam u Meksiku.....	18
4.1. Narkoterorizam kao pojam.....	18
4.2. Politički i društveni kontekst u razvoja narkokartela u Meksiku	19
4.2.1. Politički i društveni kontekst nakon kraj političkog vladavine PRI-a	23
4.3. Meksiko kao primjer narkodemokracije.....	25
4.4. Utjecaj meksičkih narkokartela na regiju – Gvatemala i Honduras	30
5. Odnosi Meksika i Sjedinjenih Američkih Država – borba protiv narkokartela i utjecaj na međunarodne odnose	34
5.1. Globalni rat protiv droga – od Nixona do Obame	34
5.2. Meksička politika i pokušaj borbe protiv narkokartela i utjecaj SAD-a.....	36
5.3. Faktor migracija u odnosima Meksika i Sjedinjenih Američkih država - utjecaj narkokartela na migracije	41
6. Zaključak.....	45
Literatura.....	48

1. UVOD

Suvremena sigurnost suočava se s mnogim prijetnjama kojima se u doba Hladnog rata nije pridavala velika važnosti u kontekstu globalne sigurnosti jer su za globalnu sigurnost i premoć Zapada, SAD-a i kapitalizma, ciljevi i strategije određivali u skladu s sigurnosnim politikama koje su u fokusu imale klasične, simetrične sukobe među državama. RAND (*Research And Development*)¹ dokument iz 1997. naveo da su tijekom Hladnog rata, vojne analize i politike bile uglavnom fokusirane na velike, relativno simetrične prijetnje poput nuklearnog rata, te je većina analitičara tada razmišljala u kontekstu simetričnih prijetnji, zbog čega je prilagodba suvremenim, asimetričnim prijetnjama relativno teška. Asimetrične prijetnje koje ne dolaze od država, već pojedinaca ili manjih skupina, zamijenile su klasične sukobe između država. Dokument kojeg je sastavio NDRI (*National Defense Research Institute*)² u suradnji sa RAND think tankom 1997. godine (Bennett, Twomey, Treverton 1999), također spominje da će u budućnosti prevladavati asimetrične prijetnje, te je razumijevanje takvih prijetnji temelj budućih vojnih i sigurnosnih strategija. Klasični sukobi između država i dalje postoje, no u mnogo manjoj mjeri. Asimetrične prijetnje poput terorističkih napada, djelovanja transnacionalnih kriminalnih mreža i sve utjecajnijih i vidljivijih prijetnji okolišu, zauzimaju poprilično veliki prostor unutar međunarodne sigurnosti u suvremenom svijetu (Bennett, Twomey, Treverton 1999:9). Ovaj rad pokušati će prikazati međunarodnu sigurnost, te njezin razvoj, trenutnu situaciju te potencijalne smjerove razvoja i izazove iste, kroz bogatu povijest odnosa Sjedinjenih Američkih Država sa Meksikom te državama Latinske Amerike. Sjedinjene Američke Države i Meksiko uvijek su bile u iznimno prisnim odnosima. Obje države su članice nekadašnje NAFTA-e (*North Atlantic Free*

¹ „14. svibnja 1948., Projekt RAND—organizacija osnovana odmah nakon Drugog svjetskog rata kako bi povezala vojno planiranje s odlukama o istraživanju i razvoju. Preuzevši svoje ime od skraćenice izraza istraživanje i razvoj, novoformirani entitet bio je posvećen unapređenju i promicanju znanstvenih, obrazovnih i dobrotvornih svrha za javnu dobrobit i sigurnost Sjedinjenih Država. Gotovo odjednom, RAND je razvio jedinstven stil. Pomiješao je skrupuloznu nepristranost sa rigoroznom analizom utemeljenom na činjenicama kako bi se uhvatio u koštac s najhitnijim društvenim problemima. Tijekom vremena, RAND je okupio jedinstven korpus istraživača, poznat ne samo po svojim individualnim vještinama već i po predanosti interdisciplinarnoj suradnji. Do 1960-ih, RAND je svoj zaštitni znak empirijske, nestranačke, neovisne analize uveo u proučavanje mnogih hitnih domaćih društvenih i ekonomskih problema. U kasnijim godinama, RAND je proširio svoj fokus izvan Sjedinjenih Država s ciljem da pojedince, zajednice i nacije učini sigurnijima i zaštićenijima, zdravijima i naprednijima.“ -

<https://www.rand.org/about/history.html>

² Više o NDRI vidi u <https://www.rand.org/nsrd/about.html>

Trade Agreement), sada USMCA (*United States-Mexico-Canada Agreement*)³, a Sjedinjene Američke Države su najveće uvoznice proizvoda iz Meksika (ne računajući narkotike), te zajednički surađuju na mnogim područjima. Glavni kamen spoticanja predstavljaju problemi poput narkokartela, trgovine narkotika i krijumčarenje istih iz Meksika u Sjedinjene Američke Države, te nasilje koje obično u stopu prati djelovanje narkokartela. Odgovor Sjedinjenih Američkih Država na te probleme najjasnije vidimo objavom rata istima, tj. Nixonovim “War on drugs”. Problemi dvije države čak su postale predmetom mnogih filmskih, serijskih, te drugih umjetničkih interpretacija u popularnoj kulturi.

Razdoblje kojim će se ovaj rad baviti proteže se od 1970-ih pa sve do početka, odnosno sredine drugog desetljeća 21.stoljeća.

Razdoblje Hladnog rata trajalo je od kraja Drugog svjetskog rata pa sve do 1991.godine, te je svakako jedno razdoblje kojeg su okarakterizirale mnoge specifičnosti, a jedna od njih je svakako bipolarnost. Sjedinjene Američke Države sudjelovale u nekoliko sukoba i ratova tijekom tog razdoblja, poput Korejskog rata 1950-ih (Grey, 2004: 667-668), rata u Vijetnamu, te vrijedi spomenuti i Kubansku krizu kao jednu od najvećih kriza Hladnog rata koja je osvijestila opasnost od potencijalnog nuklearnog sukoba (Pollard, 1982: 148). Imajući sve to na umu, bitno je spomenuti da borba protiv komunizma, tj. tzv. “containment policy” (Kissinger, 2014: 245-248) nije bila ograničena isključivo na istočni i jugoistočni dio Azije već na cijeli svijet. Poseban dio pažnje bio je usmjeren prema susjednim zemljama i to onima koje su se nalazili južnije. Odnos Meksika i Sjedinjenih Američkih Država iznimno je specifičan i počinje puno prije Hladnog rata, međutim povijesno razdoblje Hladnog rata dodatno je bitno je to period kada korištenja narkotika i ilegalan transport istih doživljava procvat. Granica između Meksika i Sjedinjenih Američkih Država, duga 3326 kilometara, postaje glavna transportna ruta za krijumčarenje kokaina, marihuane i ostalih narkotika u Sjedinjene Američke Države, a do kraj 1990-ih meksički narkokarteli preuzeli dominaciju u transportu narkotika i uveli metamfetamine u svoju ilegalnu trgovinu drogom (Beittel, 2022:3). Prelazak te granice, iz Meksika u Sjedinjene Američke Države, nekome znači spašavanje žive glave, nekome ogromnu zaradu, dok drugima pak znači konstantnu prijetnju nacionalnoj, ali i međunarodnoj sigurnosti. Međunarodni odnosi između Sjedinjenih Američkih Država i Meksika jedinstveni su na mnogo razina, no ovaj rad će

³ Više o USMCA-i, bivšoj NAFTA-i vidi u: <https://ustr.gov/trade-agreements/free-trade-agreements/united-states-mexico-canada-agreement>

analizirati određene probleme tog odnosa, od kojih je najistaknutiji problem koji obje države imaju sa narkokartelima, njihovom kulturom nasilja, te posljedično za sobom povlače probleme u obliku predrasuda, diskriminacije, seksizma i stereotipa. Osim društvenih problema, ilegalna trgovina narkoticima sa sobom donosi i mnoge sigurnosne probleme, te posljedično dolazi do fenomena poznatijeg kao narkoterorizam. Uz period Hladnog rata, za ovaj rad važan je period kasnih 1980-ih te radnih 1990-ih, kada počinje intenzivna suradnja američkih i kolumbijskih institucija kako bi zajednički borili protiv rastuće ilegalne narkotrgovine, te posljedično i nasilja u Meksiku. Sve to utječe dinamiku razvoja odnosa između Sjedinjenih Država i Meksika. Osim problema narkotrgovine i narkoterorizma, postoje još i drugi sigurnosni problemi, od kojih vrijedi izdvojiti ilegalne migracije.

Cilj ovoga rada analizirati je odnos te dvije države, njihov međusobni utjecaj na međusobnu nacionalnu sigurnost te posljedično i utjecaj na međunarodnu sigurnost kontinenta, te potencijalno postaviti temelje za daljnju analizu sličnih odnosa u regiji. Analizom problema koji su posljedica utjecaja narkotika na društvo u Meksiku, ali i Sjedinjenim Američkim Država, pokušati će se prikazati kako bi bilo moguće ostvariti zajednički odgovor na problem narkoterorizma u regiji, koji neće biti uvjetovan ideološkim i geopolitičkim očekivanjima i interesima. Pitanje na koje će ovaj rad pokušati dati odgovor jest da su narkokarteli i transnacionalni terorizam imali velik utjecaj na međunarodnu sigurnost, te dinamiku bilateralnih odnosa Meksika i Sjedinjenih Američkih Država. Metoda koja je korištena kako bi se pružio odgovor na istraživačko pitanje jest metoda deskripcije. Rad se sastoji od četiri poglavlja, te će prvo poglavlje pobliže baviti poviješću odnosima između Meksika i Sjedinjenih Američkih Država sve do perioda dolaska Richarda Nixona na vlast, i pokretanja poznatog rata protiv droga. Drugo poglavlje posvetiti će se pojmu narkokartela, te razvoju istih u Meksiku, ali i utjecaju na okolne države. Pojam narkoterorizma pobliže će se analizirati u trećem poglavlju, dok će četvrto poglavlje analizirati odnos Meksika i Sjedinjenih Američkih Država u kontekstu zajedničkog djelovanja protiv narkokartela, te će se proučiti kako je to utjecalo na njihove bilateralne odnose, od Nixonove pa sve do Obamine administracije.

Ključne riječi: sigurnost, Meksiko, SAD, narkokarteli, transnacionalni kriminal

2. Odnosi Meksika i Sjedinjenih Američkih Država

2.1. Povijest odnosa Meksika i Sjedinjenih Američkih Država – 19. stoljeće

Odnosi Meksika i Sjedinjenih Američkih Država sežu daleko u prošlost. Intenzivniji odnosi započinju 1810. kada je Miguel Hidalgo y Costilla zatražio neovisnost Meksika od Španjolske, te započeo revoluciju. Nešto kasnije, 1819., Sjedinjene Američke Države potpisuju sporazum Adams-Onis sa Španjolskom koji je odredio granicu između njihovih teritorija. Dvije godine kasnije, 1821., Sporazumom iz Cordobe, Meksiko stječe neovisnost od Španjolske. Već 1800-ih godina, jedan od glavnih problema koji se povlačio kroz odnos ove dvije zemlje bio je problem migracije. Migracija je bila uzrok prvih sukoba na relaciji Meksiko i Sjedinjene Američke Države, te je 1830. Meksiko zabranio iseljavanje iz Sjedinjenih Američkih Država u Teksas kako bi regulirao veliki priljev doseljenika sa engleskog govornog područja. U tom periodu i meksički predsjednik Antonio Lopez de Santa Anna pokušava uvesti zakon koji bi ukinuo ropstvo te uveo određene carinske naknade, no 1836. godine, predsjednik Santa Anna je zarobljen i tada potpisuje sporazum koji priznaje neovisnost Teksasa, koji postaje prva američka država gdje je ropstvo legalno, a zbog problematike ropstva Meksiko prekida diplomatske odnose sa Sjedinjenim Američkim Državama. Tijekom tog perioda, američki predsjednik James K. Polk želi kupiti Kaliforniju i Novi Meksiko, te traži da rijeka Rio Grande bude granica između dvije države, što Meksiko odbija, a Polk zatim kao odmazdu zbog odluke Meksika, na rijeku Rio Grande šalje vojsku. Posljedično, dolazi do invazije Meksika od strane američkih snaga, a meksičko-američki rat završava Sporazumom Guadalupe Hidalgo kojim su teritoriji Arizone, Kalifornije i Novog Meksika (kao i dijelovi Kolorada i Nevade) postali dio Sjedinjenih Američkih Država, dok je Meksiko kompenziran sa 15 milijuna dolara (Kos-Stanišić, 2009: 115), a njegovim građanima je bila garantirana zaštita pod navedenim sporazumom. Međutim, unatoč tome što su mnogi dobili američko državljanstvo, većina njih je prevarom izgubila zemlju koju su posjedovali (The Council on Foreign Relations, 2022.)

2.2. Razvoj odnosa Meksika i Sjedinjenih Američkih Država – od Gadsden kupnje do dolaska predsjednika Richarda Nixona na vlast

Gadsden kupnja predstavlja kupnju teritorija u vrijednosti od 10 milijuna dolara koji obuhvaća zemlju duž doline Mesilla, koja se proteže od Kalifornije do El Pasa u Teksasu. Američki predsjednik Franklin Pierce planirao je tu zemlju iskoristiti za transkontinentalnu rutu željeznice sve do Pacifika. Osim toga, kupnja predstavlja konačno rješenje problema granice Meksika i Sjedinjenih Američkih Država (Coffey, 1933: 153-154). Nakon što je Trias, guverner Chihuahue, pristao na uvjete, dolina Mesilla je službeno postala dijelom američkog teritorija, te je trajno uspostavljena granica kod Novog Meksika (Faulk, 1962: 222). Početkom 20. stoljeća, javljaju se prvi problemi između dviju država u kontekstu migracija, te je 1904. godine uspostavljena prva američka granična patrola koja je za cilj imala zaustaviti azijske radnike da preko Meksika uspiju ući u Sjedinjene Američke Države. Tijekom tog perioda je na izgradnji američke željeznice, radilo preko 16 tisuća Meksikanaca što je bila posljedica zabrane kineskim radnicima da imigriraju u Sjedinjene Američke Države, iz 1882. godine (Pegler-Gordon, 2006:55). Sljedeći veliki priljev Meksikanaca u Sjedinjene Američke Države dogodio se kao posljedica Meksičke revolucije koji su vodili Emiliano Zapata Salazar i Francisco „Pancho“ Villa⁴. Do 1920., gotovo 900 tisuća meksičkih migranata otišlo je u Sjedinjene Američke Države, iako se dio kasnije vratio. Što se tiče odnosa za vrijeme Meksičke revolucije i Prvog svjetskog rata, ovdje je svakako bitno spomenuti aferu u Tampicu i rastući anti-amerikanizam među Meksikancima. Sve je počelo tako što je vojska generala Victoriana Huerta uhitila devetoricu američkih vojnika jer su navodno ušli u zabranjenu zonu u Tampicu, što je, unatoč isprici koju je uputila meksička Vlada ipak izazvalo reakciju od predsjednika Wilsona koji je poslao marince da okupiraju luku u Veracruz kako bi natjerali Huerta da prizna sva prava koja pripadaju Sjedinjenim Američkim Državama. Pancho Villa je tada napao američkih grad Columbus što je rezultiralo slanjem brojnih američkih trupa u Meksiko kako bi ulovila Villu, koje su se nakon godinu dana povukle jer svoj cilj nisu ispunile.

Međutim, istovremeno, njemački ministar vanjskih poslova Arthur Zimmermann šalje tajni telegram meksičkom ministru vanjskih poslova i nudi mu pomoć pri vraćanju meksičkih teritorija koji sada pripadaju Sjedinjenim Američkim Državama, u zamjenu za to da Meksiko

⁴ Više o Meksičkoj revoluciji vidi u Kos-Stanišić, 2009:118

napadne Sjedinjene Države (Yeh, 2015:61). Meksiko je odbio prijedlog, telegram je javno objavljen i posljedično Sjedinjene Američke Države su objavile rat Njemačkoj u proljeće 1917. godine, te su priznale vladu generala Venustiana Carranza (Henderson, 1984:168). Međuratno razdoblje ponovno je bilo prožeto migracijskim problemima za Sjedinjene Američke Države, te je donesen zakon koji je ograničio priljev migranata iz južne i istočne Europe (Ly, Weil, 2010:69), a 1924. godine zakon o imigraciji proširio je te restrikcije na južni i istočnu Aziju. Meksikanci nisu bili obuhvaćeni niti jednim od ova dva zakona (Ly, Weil, 2010:69). Unatoč tome što nisu postojale restrikcije za Meksikance u kontekstu imigracije, Velika depresija 1933. godine prisilila je američke federalne vlasti na pokretanje programa repatrijacije kako bi relocirala mnoge Meksikance, ali i Amerikance, u Meksiko. Tijekom tog programa, stotine tisuća ljudi vratili su se svojom voljom nazad u Meksiko, dok je u periodu od 1929. do 1930. godine deportirano gotovo dva milijuna Meksikanaca (Gratton i Merchant, 2013: 945).

Osim migracija i deportacija, još jedna bitna stavka u odnosima ove dvije zemlje tijekom međuratnog razdoblja bila je nafta. Prema Bucareli Sporazumu iz 1923. godine, Meksiko je pristao priznati prava američkih naftnih kompanija, a zauzvrat su Sjedinjene Američke Države priznale meksičku vladu, međutim, 1938. predsjednik Cardenas je nacionalizirao naftnu industriju (Koppes, 1982: 65), što je nanijelo određenu štetu američkim kompanija. Iako su Sjedinjene Američke Države i dalje financijski podržavale izvlaštene naftne kompanije, to je prestalo 1941. godine, s namjerom zadržavanja Meksiko unutar Savezničkih snaga tijekom Drugog svjetskog rata (Koppes, 1982: 62). To je također i značilo da je pitanje američkih naftnih kompanija riješeno pod uvjetima koji su štetni za same kompanije. Nacionalizacija stranih naftnih kompanija kakvu je 18. ožujka 1938. godine napravila meksička vlada predstavljala je prekretnicu u odnosima između industrijaliziranih zemalja i onih u razvoju. Nacionalizacija američkih naftnih kompanije predstavljala je prekretnicu u meksičkom gospodarskom razvoju, te je postala model ekonomskog samoodređenja za druge zemlje u razvoju neovisno o političkom sustavu u kojem su se nalazile. Istovremeno, nacionalizacija je također predstavljala temeljni izazov preferencijalnom ekonomskom i političkom položaju Sjedinjenih Država, ali i Velike Britanije u Latinskoj Americi. Tim događajem prvi je put zemlja iz bloka koji će kasnije dobiti naziv „Treći svijet“, preuzela kontrolu nad osnovnim sektorom svoje ekonomije koji je prethodno bio u rukama kapitalističkog centra. Politika koju su tada

usvojile Sjedinjene Američke Države, koje su preuzele vodstvo u krizi, smatram se glavnim izazovom tzv. „Dobrosusjedske politike“ (Koppes, 1982: 62)

2.2.1 Dobrosusjedska politika – „The Good Neighbor Policy“

Dobrosusjedska politika nastala je tridesetih godina prošlog stoljeća, za vrijeme predsjednika Franklina Delana Roosevelta. On je odlučio poboljšati odnose sa zemljama Latinske Amerike, te je naglašavao više trgovinsku suradnju kako bi održao stabilnost u hemisferi. Proces dobrosusjedske politike je već bio započet za vrijeme predsjednika Herberta Hoovera svega, Washington je imao za cilj revidirati svoje hemisferske odnose. Taj je proces već započeo pod upravom Herberta Hoovera, ali ga je intenzivnije počeo provoditi Roosevelt, kada se pokazalo da će rat u Europi postati vjerojatnost. Cilj dobrosusjedske politike bio je okončati stare intervencionističke prakse Sjedinjenih Američkih Država u zemljama Latinske Amerike, te uvesti veću osjetljivost na interese tih zemalja (Gellman, 2019: 29-30).

„The Good Neighbor Policy“ počiva na jednostavnim načelima da se nacije ne bi trebale miješati u poslove drugih nacija, te da bi njihovi odnosi trebali biti na korist svima. Dobrosusjedska politika svojevrsan je kontrast politici „dolarske diplomacije“, koju je započeo predsjednik Taft, te je služila kako bi potaknula privatni sektor i privatne kompanije iz Sjedinjenih Američkih Država da ulažu u tzv. „posrnule“ regije svijeta, između ostalih i u Latinsku Ameriku. Cilj „dolarske diplomacije“ bio je povećati američkih utjecaj i širiti tržište za američke proizvode, na taj način smanjujući potrebu za vojnom intervencijom (Jones, 2017: 33).

Dobrosusjedska politika već se 1938. godine suočila s velikim izazovom. Naime, američke i britanske naftne kompanije koje su poslovale u Meksiku, odbile su pokoriti se naredbama meksičke vlade o povećanju plaća i poboljšanju radnih uvjeta. Meksički predsjednik Lázaro Cárdenas odgovorio je nacionalizacijom njihovih posjeda, stvarajući državnu naftnu tvrtku PEMEX. Dok je Britanija reagirala prekidom diplomatskih odnosa s Meksikom, Sjedinjene Države su, slijedeći načela dobrosusjedske politike, pojačale suradnju s Meksikom. Godine 1940., kada je Drugi svjetski rat počeo predstavljati ozbiljnu prijetnju, Meksiko je pristao prodati prijeko potrebnu sirovu naftu Sjedinjenim Državama. Potpomognut svojim dobrosusjedskim

savezom sa SAD-om, Meksiko je pretvorio PEMEX u jednu od najvećih svjetskih naftnih kompanija, koja je pomogla Meksiku da postane sedmi najveći svjetski izvoznik nafte. Danas je Meksiko treći najveći izvoznik nafte u Sjedinjene Države, nakon Kanade i Saudijske Arabije (Longley, 2021).

Nakon Drugog svjetskog rata, predsjednikom Sjedinjenih Američkih Država postaje Harry S. Truman, a ujedno i prvi američkih predsjednik koji je posjetio Mexico City. Za vrijeme njegovog mandata, 1947. godine potpisan je Međuamerički sporazum o uzajamnoj pomoći, poznatiji kao Pakt iz Rija ili Rio pakt. Pakt iz Rija potpisan je kao pakt o uzajamnoj obrani između devetnaest članica Organizacije američkih država (OAS). Za Sjedinjene Države, Pakt iz Rija predstavljao je ugovor o kolektivnoj obrani koji je osigurao mehanizam za sprječavanje širenje komunizma na zapadnu hemisferu, a za Latinsku Ameriku, Pakt iz Rija je osigurao mehanizam za balansiranje protiv utjecaja SAD-a u regionalnim poslovima (O'Konski, 2021:1). Pakt iz Rija predstavlja obrambenu doktrinu na principu sličnom NATO paktu i njegovom Članku 5, što znači da je napad na jednu zemlju potpisnicu napad na sve zemlje koje su dio pakta. Tijekom razdoblja Hladnog rata, na pakt se nekoliko puta pozvalo, čak i tijekom Kubanske raketne krize 1962. godine, te kasnije nakon terorističkih napada koji su se dogodili 11. rujna 2001. Godinu dana nakon napada koji se dogodio 11. rujna, Meksiko se povukao iz pakta zbog neslaganja sa planovima Sjedinjenih Američkih Država da započnu invaziju na Irak (Intelligencer.com 2002).

2.3. „War on drugs“ – Globalni rat protiv droga

Richard Nixon postao je američki predsjednik 1969. godine, a u lipnju 1971. obratio se Kongresu i predstavio novu strategiju za borbu protiv konzumacije droga, koja još uvijek dominira politikom Sjedinjenih Američkih Država (Ferreira, 2014: 266). Prvi potez koji je napravljen u globalnom ratu protiv droga bilo je postavljanje tisuće agenata uzduž granice Meksika i Sjedinjenih Američkih Država. Meksiko nije bio pretjerano sretan s time, jer su intenzivne i agresivne akcije pretraživanja i zapljenjivanja radile poremećaj u prekograničnim trgovinskim aktivnostima. Nixon je 1971. godine u Kongresu izjavio "Ako ne možemo uništiti

prijetnju drogom u Americi, onda će ona sigurno s vremenom uništiti nas. Nisam spreman prihvatiti ovu alternativu."(Vox.com, 2016). Također, za vrijeme Reaganove administracije, ali i tijekom sljedećih nekoliko desetljeća uslijedila je eskalacija globalnih vojnih i policijskih pokušaja borbe protiv droge, te ilegalne trgovine istom. Posljedice tog procesa, rata protiv droge dovesti će do mnogih neželjenih posljedica koje su potaknule nasilje diljem svijeta, te uvelike doprinijelo terorizmu povezanom sa narko miljeom. Iako je proces rata protiv droga postigao određeni učinak u kontekstu toga da je droge učinio manje dostupnima, normalizacija nasilja i valovi istoga koji su preplavili ne samo Meksiko, nego i druge zemlje svijeta, imaju nemjerljivo veći učinak percepciju sigurnosti i pitanje iste u međunarodnom okruženju, te u bilateralnim odnosima Meksika i Sjedinjenih Američkih Država.

Meksička politika borbe protiv droge rezultirala je golemim unutarnjim sigurnosnim problemom, što će kasnije poglavlje detaljnije analizirati. Za vrijeme mandata predsjednika Foxa, 2000. godine, formulirana je nova politika nacionalne sigurnosti, te su Sjedinjene Američke Države pristale pružiti značajnu potporu. Potpora je pružena kroz program poznat kao „Iniciativa Mérida“ (ili Plan), čime će rad više posvetiti u kasnijem poglavlju. Obnovljena meksička politika nacionalne sigurnosti (koju je formulirao predsjednik Calderón 2006. godine) podrazumijeva 'rat' protiv organiziranog kriminala, a posebno protiv narkokartela, što u biti znači „rat protiv droge“, pojam poznat u američkoj sigurnosnoj i vanjskoj politici još od Nixonovog mandata. Suradnja između SAD-a i Meksika na tom polju postoji od 1989. godine, kada su dvije zemlje potpisale sporazum kojim su priznale uzajamnu odgovornost u suočavanju s problemima droge (Krujit, 2011:11).

Međutim, unatoč intenzivnoj suradnji s Meksikom, ali i drugim zemljama gdje su Sjedinjene Države provodile programe potpore suzbijanja narkotika i borbi protiv narkokartela (Kolumbija), Rodrigo Ferreira (2014) smatra da je rat protiv droga propao, ili u najmanju ruku, pružio neuspješan ishod. Statistike pokazuju da su tijekom trajanja rata protiv droga, mnoge ilegalne supstance postale pristupačnije. Primjerice, cijena kokaina pala je za 60%, dok je cijena heroína pala za 40%, u periodu od 1990. do 2010.godine, a unatoč tome što je cijena marihuane porasla, njezina potrošnja se povećala, i to za 1,2% među populacijom u dobi od 12 i više godina. Isto tako, vrijedi spomenuti da su operacije poduzete za iskorjenjivanje proizvodnje droge pokazale izrazito neučinkovitima. Kombinirana proizvodnja heroína u Meksiku i

Kolumbiji je porasla za 67% od 1995. do 2009. godine, dok je u tom istom periodu, proizvodnja kokaina u Kolumbiji porasla za 51% (Ferreira, 2014: 277). Također, programi izručenja narkotrafikanata nisu značajno utjecali na narkobiznis, već su stvorili nesigurno okruženje za stanovnike pogođenih zemalja (Ferreira, 2014: 278).

Unatoč statistikama i tvrdnji da je globalni, ili barem u ovom slučaju, regionalni rat protiv droga doživio neuspjeh, ipak je približio državne institucije zemalja u regiji Latinske Amerike, te ih potaknuo ne samo na međusobnu suradnju po pitanju rješavanja zajedničkog problema s drogom i narkokartelima, već ih je doveo do suradnje sa Sjedinjenim Američkim Državama. S obzirom na prošlost odnosa regije Latinske Amerike i Sjedinjenih Država, takva suradnja ipak se može gledati kao pozitivna, iako činjenica da statistike ne idu prilog američkom senzacionalistički vođenom i razvikanom ratu protiv droga, pitanje je koliko će u budućnosti, uz sve ostale prijetnje koje suvremeni svijet nosi, Sjedinjene Američke Države biti zainteresirane za intenzivniji angažman u rješavanju problema narkokartela. Pogotovo s obzirom na to da unatoč svim naporima koje su uložile, njihovo djelovanje nije previše utjecalo na smanjenje intenziteta ilegalne trgovine narkoticima, te konzumacije istih.

3. Narkokarteli

3.1. Utjecaj narkokartela Kolumbije na razvoj narkobiznisa u regiji

Prije nego što zaronimo dublje u analizu narkokartela i specifičnosti njihove pojave u Meksiku, potrebno je sagledati povijesno-politički kontekst koji je omogućio uvjete njihovog nastanka. Taj povijesno-politički kontekst uvelike je utjecao na razvoj narkokartela i u samoj regiji, te nas ovo poglavlje ponovno vraća Kolumbiji kao centru iz kojeg se širi val nasilja, te razvojem kokainskog narkobiznisa, nastaju veliki i jaki narkokarteli poput kartela Medellin i Cali, te uz kolumbijsku gerilu FARC (*Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia*)⁵, ovakav brz i naočigled lak način zarade će se neminovno proširiti van granica Kolumbija, jer velik novac i velik rizik obično uvijek nađu način na koji će privući nove „igrače“.

Kolumbiju možemo čak gledati i kao jedinstven i specifičan narko-zemlje u Latinskoj Americi, jer malo koju zemlju se toliko intenzivno i toliko dugo vremena povezuje s pojmovima kokaina, narkokartela, narkotrgovine i općenito svih pojmova vezanih za isto sa prefiksom „narko“. Kolumbija je tako država gdje je 1980-ih stvorena situacija u kojoj je država bila u nezavidnoj situaciji da je u isto vrijeme morala boriti s tri izvanustavna aktera, koji su bili narkokarteli, gerila i paravojne jedinice (Kos-Stanišić, 2011: 108). S obzirom na to da je Kolumbija bila rastrgana na tri strane u ovoj situaciji, našla se nemoćnom protiv takvog neprijatelja, a najbolji pokazatelj takve nemoći je činjenica da je ovim akterima prepušteno dosta teritorija, te je država čak nudila amnestiju, smanjenje kazne i neizručivanje SAD-u (Kos-Stanišić, 2011:108) u toj nezahvalnoj situaciji. Međutim, država nije bilo nemoćna samo u pogledu borbe na tri fronta, već je dodatni problem predstavljala korupcija i činjenica da su se određeni karteli uspjeli infiltrirati u politiku. Ernesto Samper, predsjednik Kolumbije u mandatu od 1994. do 1998. godine, optužen je da mu je kartel Cali dao novac kako bi financirao drugi krug predsjedničkih izbora. Samper je tijekom svog mandata uništio kartele Cali i Medellin, no njihove poslove je vrlo brzo preuzeo novi kartel, Norte del Valle (Kos-Stanišić, 2011:108). Narkokarteli su se uništavali i brzo su se stvarali novi, no to nije zaustavilo ilegalnu trgovinu drogom u Kolumbiji. Za vrijeme predsjednika Alvara Uribea, koji je bio na čelu države od 2002. do 2010. godine, vlast se odlučila uhvatiti u koštac sa paramilitarnim skupinama, kao jednim od

⁵ Više o kolumbijskoj gerili FARC: <https://www.britannica.com/topic/FARC>

krakova koji je omogućavao neometan tok narkotrgovine. Uribeova vlada uspjela je relativno demobilizirati paramilitarne skupine, konkretno AUC (*Autodefensas Unidas de Colombia*), međutim to je dovelo do toga da je ostala praznina koju su prije ispunjavale gerilske i paravojne trupe. U takvoj situaciji, nastale su mnoge, ali manje kriminalne grupe čiji su pripadnici bili iz demobiliziranih paravojnih grupa ili kartela (Kos-Stanišić, 2011:109). Autorica navodi Merkelovu definiciju defektne demokracije, te analizira kako Kolumbija ne spada niti u jedan tip zbog specifičnost uvjeta koji vladaju u državi, već joj daje prefiks „narko“, i navodi da su svi uzroci koju onemogućuju normalno funkcioniranje države i demokratskih procesa zapravo financirani novcem koji dolazi od ilegalne prodaje droge (Kos-Stanišić, 2011:110). Tim terminom koriste se i eksperti u SAD-u, kojima je primarna zadaća borba protiv narkotika, a države poput Kolumbije, Meksika i Afganistana smatraju narkodemokracijama. Kos-Stanišić (2011) navodi da su narkodemokracije „države čiji su politički sustav, ekonomija i društvo pod utjecajem moći i bogatstva narkoindustrije duboko prožeti iskrivljenim vrijednosti“ (Kos-Stanišić, 2011: 110).

3.2. Meksiko i uspon narkokartela

Uspon narkokartela u Meksiku odvijao se paralelno s tranzicijom prema demokraciji, te je u mnogočemu slučaj Meksika sličan Kolumbiji. Meksička demokratska tranzicija odvijala se u razdoblju između 1977. i 2000.godine., a paralelno s tim stvarali su se i narkoentiteti u državi. Bitno je ovdje naglasiti da Meksiko zbog jednostranačke vladavine PRI-a (*Partido Revolucionario Institucional*) koja je trajala sedamdeset godina, nije smatran demokracijom, već poluproizvodom iste. Naime, nikada nisu bile zabranjene političke stranke niti je bilo ozakonjeno jednostranačje, a dugovječnost PRI-a možemo pronaći u činjenici da su na vlast došli revolucijom i kroz dug period od sedamdeset godina relativno uspješno zastupali ideale revolucije (Kos-Stanišić, 2011: 110). Nakon što je proces demokratizacija dovršen 2000.godine, te ta godina zapravo označava početak razdoblja kada određene fundamentalne demokratske promjene koje su se provodile kroz dulji vremenski period postaju vidljive. Osim za demokratizaciju u Meksiku, ta godina ima i veliki značaj za narkobiznis. PRI je 2000.godine

izgubio izbore, te kako je dolazilo do smjene dužnosnika na državnoj, saveznoj i gradskoj razini, tako su određeni problemi koje je država dulje vrijeme imala zbog narkobiznisa izašli na vidjelo. Kos-Stanišić (2011) navodi da je PRI već za vrijeme američke prohibicije alkohola imao uspostavljene kontakte s tadašnjim krijumčarima alkohola, a kasnije i s krijumčarima droga (Kos-Stanišić, 2011:113).

Procvat narkokartela, kao što je već spomenuto ranije, Meksiko, kao i Kolumbija, doživljavaju tijekom 1980-ih godina. Naime, sredinom 1980-ih godina, Sjedinjene Američke Države su zatvorile karipski koridor, pomoću kojega se morem krijumčarila droga iz Kolumbije na Floridu. Zatvaranjem tog koridora, glavna tranzitna ruta droge za američko tržište preseljena je u Meksiko, što je moralo nakon nekog vremena postati uočljivo. Stoga je i PRI bio primoran poduzeti određene akcije protiv narkokartela, no to je bilo tek toliko javnosti pokazu da nešto rade, jer u stvarno su zbog vlastite nesposobnosti i korupcije bili u položaju kojem nisu imali mogućnosti spriječiti jačanje narkokartela. Korupcija povezana sa narkokartelima protezala se kroz gotovo sve grane vlasti, te je tada utvrđeno da su čak i šefovi federalne pravosudne policije bili na platnim listama narkokartela. Predsjednik Salinas je svojedobno uspio djelomično riješiti situaciju i onesposobiti Guadalajara kartel (Kos-Stanišić, 2011:113).

Tijekom 1990-ih godina, Meksiko svjedoči pogoršanju problema s narkokartelima, što zbog korupcije, što zbog generalne slabosti snaga reda, što je bila posljedica korupcije koja je onemogućavala vlast da poduzme konkretne korake kako bi se zaista posvetila rješavanju tog problema. Korupcija je bila izrazito raširena, proširila se na gotovo sve grane vlasti, a nije bio rijedak slučaj da narkokarteli kontroliraju lokalnu (municipalnu policiju), dok federalna policija nije imala ovlasti poduzeti konkretne korake kako bi se borila protiv problema koje stvaraju narkokarteli (Kos-Stanišić, 2011:114). Kos-Stanišić (2011) navodi osnivanje Nacionalnog instituta za borbu protiv droga (*Instituto Nacional para el Combate a las Drogas – INCD*), kojemu je na čelo postavljen Jose de Jesus Gutierrez za kojeg se ispostavilo da je zapravo član kartela Juarez, što je samo pokazatelj koliko duboko su narkokarteli bili infiltrirani u svaki kutak društva i institucija unutar Meksika. Već ranije spomenuto, 2000. godina bila je od velikog značaja za Meksiko jer je dovršen proces demokratizacije, no to je također značilo i kraj političkog monopola stranke PRI, koje je bila vrlo usko povezana sa narkokartelima. Stoga je to značilo i drugačiji odnos vlasti prema narkokartelima, ali i narkokartela prema vlasti. Politička

promjena koja je nastupila bila je povoljna za kartele jer nisu više ovisili isključivo o jednoj političkoj stranci, te im je ovakav rasplet situacije donio više autonomije u širenju kriminalnih aktivnosti poput potkupljivanja političara i ostalih dužnosnika i službenih osoba.

Jedan od najmoćniji, ali i najpoznatiji meksički kartel; što se može pripisati izrazito medijski popraćenom uhićenju bivšeg šefa kartela još 2017. godine, El Chapa, te njegovog izručenja Sjedinjenim Državama (The Guardian, 2017) svakako je Sinaloa, koji ima utjecaj u saveznom državama Jalisco, Nuevo Leon, Michoacan, Sonora i Tamaulipas. Zatim je tu Zaljevski kartel koji je u svoje redove regrutirao pripadnike elitnih vladinih sigurnosnih postrojbi (Los Zetas, ili Zete), te oni kontroliraju rutu iz Gvatemala u Meksiko, u saveznu državu Tamaulipas, te u Teksas. Organizacija Beltran-Leyva nastala je kada se dio odvojio od Sinaloa kartela, a zatim osim njih još postoje karteli Juarez, Tijuana i La Familia Michoacana (Krujit, 2011:23). Navedeni karteli, imali su široko područje djelovanja i u početku se njihova suradnja temeljila na odanosti članova uže i šire obitelji, te su bili povezani putem obiteljskih klanova, koji su se smatrali nekom vrstom regionalnih elita. Međutim, kako su se vremena mijenjala, tako se i struktura kartela mijenjala. Od obiteljskog biznisa, narkokarteli su kroz proces modernizacije stasali u organizacije koje su postale strukturno organizirane, sadržavajući kadrove za planiranje i implementaciju, imali su vlastite politike i propise za osoblje, bavili su se logističkim operacijama, zatim operacijama pranja novca, te su imali tzv. operacije „međunarodnih odnosa“ što je zapravo značilo da su imali kadrove koji su bili specijalizirani za diplomaciju, te koji su pregovarali sa konkurentskim kartelima, kao sa kriminalnim organizacijama koje su se nalazile van Meksika i regije (Krujit, 2011:23). Veliki karteli nisu bili jedini koji su djelovali, već je postojalo oko 130 manjih kartela, i tzv. mini kartela, od kojih je većina bila osnovana tijekom prvog desetljeća 21. stoljeća. Problematika koja je proizašla iz velike brojnosti kartela, dovela je do borbi za prevlast između kartela na određenim teritorijima. Te borbe za prevlast nad teritorijima prouzročile su eksploziju nasilja i ubojstava u cijeloj zemlji, te su se takvi ratovi vodili na lokalnoj i regionalnoj razini, i to ne samo među kartelima, već i između meksičkih sigurnosnih institucija i drugih organizacija organiziranog kriminala. Sukobi su doveli do toga da su narkokarteli i druge kriminalne organizacije preuzele kontrolu u sjevernoj regiji Meksika, u gradovima uz granicu sa Sjedinjenim Državama, što je dovelo do toga da su lokalne vlasti u tim dijelovima zemlje tada djelovale pod kontrolom narkokartela (Krujit, 2011:24). Takva kaotična

situacija dovela je do toga da je predsjednik Calderon poslao vojsku na ulice, i time je nepovratno kompromitirao sigurnost meksičkih građana u tom procesu.

Za vrijeme mandata Vincentea Foxa, od 2000. do 2006. godine, poduzimaju se koraci kako bi se federalna policija i carina reformirale i kako bi se na taj način onemogućilo narkokartele da i dalje uživaju utjecaj u njihovim redovima. Bitna značajka Foxovog mandata u vezi rješavanja problema narkokartela bila je i činjenica da je predsjednik Fox osjetno povećao izručenja pripadnika narkokartela Sjedinjenim Američkim Državama (Kos-Stanišić, 2011:114).

Predsjedniku koji je naslijedio Vincentea Foxa, Felipeu Calderonu iz stranke PAN, narkokarteli su također predstavljali jedan od najvećih problema s kojima se trebao nositi za vrijeme svog mandata. Kos-Stanišić (2011) navodi da su u određenim saveznm državama u Meksiku narkokarteli do trenutka Calderonovg mandata, toliko ojačali da su onemogućavali normalno funkcioniranje države.

3.3. Utjecaj narkokartela na razvoj države

Od početka procesa demokratizacije, pa sve do kraja mandata predsjednika Vincentea Foxa, možemo pratiti polagan i postupan razvoj meksičkih narkokartela, paralelno uz njihove kolumbijske kolege, te sve veću infiltraciju u državu na razini gotovo svih grana vlasti, poglavito policije. Na temelju svega, možemo ustvrditi da u slučaju snažne države, koja ima efektivne i jake instrumente borbe protiv korupcije i klijentelizma, do ovakve eskalirane situacije vrlo vjerojatno ne bi došlo. Meksiko i Kolumbija nisu na začelju liste razvijenih država (UNDP.org, 2020), dapače, po indeksu razvijenosti, Meksiko se nalazi na 74. mjestu, a Kolumbija na 83. mjestu (UNDP.org, 2020), od ukupno 189 zemalja koje su uzete u obzir.

Kako je već nekoliko puta spomenuto, u obje države narkokarteli bili su intenzivno infiltriranu u institucije državne vlasti, do te mjere da se trgovina drogom mogla gotovo neometano odvijati. Međutim, uz takvu vrstu biznisa, nasilje je neizostavno, što je u konačnici i razlog zbog kojega je javnost tražila od vlasti da poduzme konkretne korake protiv narkokartela, jer unatoč tome što su vlasti imale partnerski odnos s narkokartelima, kao što već spomenuto na

primjeru PRI-a i narkokartela u Meksiku, stupanj razvoja države govori nam koliko je to dugoročno štetno i koliko šteti svima osim određenoj eliti koja ima koristi od takvog odnosa. Obični građani zemlje obični su ti koji u takvim slučajevima najviše okuse koliko je štetno živjeti u tzv. „narkodemokraciji“. Prema UN-ovom izvještaju o indeksu razvijenosti iz 2020. godine, Meksiko i dalje ima velik postotak ljudi koji žive u multidimenzionalnom siromaštvu, no svakako stoji bolje od Kolumbije. Očekivani životni vijek u Meksiku je između 1990. i 2019. godine porastao za 4,2 godine, dok školovanje traje 3,2 godine dulje. Unatoč velikom utjecaju narkokartela na svakodnevni život u zemlji, te na razvoj same zemlje, određeni pomaci su se ipak mogli primijetiti. Svakako bi bilo poželjno napraviti iscrpnu studiju koja bi detaljno proučila koliki su utjecaj narkokarteli zaista imali na cjelokupan razvoj Meksika i na život njegovih građana. Sudeći po izvještaju UN-a, možemo donijeti općeniti zaključak da se Meksiko ide u pozitivnom smjeru, no potrebno je izmjeriti mnogo čimbenika koji bi nam mogli dati kompletan uvid u širu sliku.

4. Narkoterorizam u Meksiku

4.1. Narkoterorizam kao pojam

Terorizam u 21.stoljeću predstavlja jednu od ključnih i najopasnijih prijetnji, međutim potrebno je obratiti pažnju na to što terorizam zapravo jest, i ono najbitnije, što on nije. Perković i Mikac (2012) raspravljaju upravo o toj problematici. Upozoravaju na problem mistifikacije i pogrešnim tumačenjima terorizma, te navode da su određene vlade nekad sklone kao terorizam klasificirati određene radnje samo zato što su poduzete od strane njihovih političkih oponenta (Perković, Mikac, 2012:81). Pojam terorizma definiran je kao političko-normativni alat, te autori navode da su zapravo upravo takvim političkim interesima motivirani pogledi na terorizam upravo jedan od izvora moći terorizma, te problematiku oko pojma terorizma uspoređuju sa sličnom problematikom definiranja droga, što posljedično dovodi do zajedničke složenosti oko koncepta pojma narkoterorizma (Perković, Mikac, 2012:81). Spoj narkotika i terorizma postoji već dugo vremena, a u suvremenom svijetu spoj ta dva pojma označava izvandržavne elemente koji se zaradom od ilegalne trgovine narkoticima koriste u svrhu financiranja protudržavnih radnji koje se danas općepoznato definiraju kao terorizam (Perković, Mikac, 2012:82). Autori navode upravo primjer Sjedinjenih Američkih Država koje su na globalnoj razini objavile rat zloupotrebi droga (narkotika), te su i kasnije započele globalni rat protiv terorizma.

Termin narkoterorizam prvi je upotrijebio predsjednik Perua Balaunde Terry, 1983. godine kako bi tim terminom opisao slučaj napada narkokartela na peruansku policiju koja je u tom trenutku bila djelovala u akciji suzbijanja narkotika (Perković, Mikac, 2012:82). Također, termin se koristi generalno za opis narkoskupina koje djeluju u sklopu organiziranog kriminala, te čak mafiju i druge slične kriminalne organizacije koje se koriste nasilnim terorističkim metodama kako bi zaštitile svoj glavni izvor prihoda koji je krijumčarenje droge (Perković, Mikac, 2012:83). Autori navode kako je zapravo izrazito teško pronaći konkretnu definiciju pojma „narkoterorizam“, jer smatraju da svaki pojam terorizam sadrži političku pozadinu, što narkoterorizmu, u slučaju kada se svede isključivo na korištenje terorističkih radnji za stvaranje profita kroz djelatnost krijumčarenja droge, nedostaje. Što nas ponovno vraća narkokartelima u Meksiku, ali i šire u regiji Latinske Amerike, gdje možemo iz prethodnih poglavlja jasno vidjeti kako postoji politički moment. Pablo Escobar je u rodnoj Kolumbiji iskoristio svoje bogatstvo i utjecaj stečen narkobiznisom kako bi se kandidirao, te u konačnici i postao zastupnik u

kolumbijskom kongresu⁶. Nadalje, u Meksiku su narkokarteli već desetljećima u povlaštenom odnosu s vlašću, a kada nisu, uspijevaju u pojedinim područjima ili čak cijelim savezним državama, te su na taj način stvorili vlastiti prostor bezakonja i na izravan način ugrozili suverenitet države da upravlja vlastitim teritorijem. No autori ipak naglašavaju da kontrola teritorija nije došla zbog političkih tendencija, već je isključivo vođena ciljem da se mogu neometano odvijati radnje koje narkokartelima omogućavaju profit. Svakako, politički moment je prisutan u djelovanju narkokartela u Meksiku, te svakako zadovoljavaju uvjete da njihovo djelovanje možemo okarakterizirati kao „narkoterorizam“, jer ipak djeluju na način koji destabilizira državu i normalno funkcioniranje bitnih institucija kako bi mogli djelovati na vlastit, ilegalan način i ostvariti što veći profit, ali i moć. Ovdje bismo svakako mogli poistovjetiti pojam moći sa onim političkim. Jer iako je cilj narkokartela primarno ostvariti profit putem trgovine drogom, to ujedno nije moguće ostvariti bez da imaju određenu moć. Moć je u ovom kontekstu isprepletena sa svim ostalim faktorima koji narkokartele čine takvima kakvi jesu, a ono što omogućuje njihovo djelovanje zapravo je skup faktora (novac, moć i nasilje predstavljaju samo neke od njih) koji sami po sebi ne bi bili dovoljni da im osiguraju status koji uživaju.

4.2. Politički i društveni kontekst u razvoja narkokartela u Meksiku

Meksiko ima bogatu političku povijest obilježenu mnogim značajnim događajima, čega se prvih nekoliko poglavlja ovog rada dotiče. Međutim, kao što je već spomenuto, stranka PNR je njegovala poseban status i odnos sa tzv. kriminalnim miljeom koji je započeo još tijekom vremena američke prohibicije alkohola, odnos koji je opisna kao odnos patrona i klijenta (Kos-Stanišić, 2011:113).

Stranka PNR (*Partido Nacional Revolucionario*) ili PRN, PRM (*Partido de la Revolucion Mexicana*) ili PRI (*Partido Revolucionario Institucional*) osnovana je u vrijeme

⁶ “Osim toga, Escobar je financirao razne projekte za pomoć siromašnima, zbog čega su ga uspoređivali s Robinom Hoodom. Ta mu je percepcija pomogla da pobijedi na izborima za alternativno mjesto u Kongresu zemlje 1982.”
<https://www.britannica.com/biography/Pablo-Escobar>

političkog vakuuma za vrijeme vladavine Emilia Portesa Gila, koji je bio na čelu Meksika od 1928. do 1930. godine. Na čelu joj je bio Plutarco Elias Calles, koji je na čelu Meksika bio od 1924. do 1928. godine. Stranka PRI je zapravo stajala u pozadini iza vladavina Emilia Potresa Gila, Pascuala Ortiza Rubija te Abelarda L. Rodrigueza. Dolaskom PRI stranke na vlast u Meksiku, započinje razdoblje vladavine jedne stranke, a kada je 1929.godine predsjednik dobio dodatne ovlasti, započinje sustav „presidencialismo“ čija je glavna karakteristika predsjednik koji posjeduje veliku moć (Kos-Stanišić, 2009:123). Nakon Abelarda L. Rodrigueza, na mjesto predsjednika Meksika, 1934.godine stupa Lazaro Cardenas. Njegov mandat se ističe po tome što je otpustio Callesove ministre, jer nije želio biti još jedna u nizu njegovih marioneta, te je započeo agrarnu reformu podijelivši gotovo 18 milijuna hektara zemlje bezemljašima, te su za vrijeme njegovog mandata oživjeli radnički pokreti i radnička federacija CTM (*Caonfederacion Trabajadores Mexicanos*), i za vrijeme njegovog mandata, 1936. godine osnovana je stranka PAN (*Partido Accion Nacional*) (Kos-Stanišić, 2009:123). Bitno je također spomenuti da je Cardenas nacionalizirao meksičku naftu, što mu je priskrbilo dodatnu popularnost među narodom, a posljedično je osnovana državna tvrtka PEMEX, koja i u suvremenom svijetu predstavlja simbol meksičkog nacionalizma (Kos-Stanišić, 2009:124). Cardenasov mandat u političkoj povijesti Meksika predstavlja vrhunac borbe za ostvaranje svih ciljeva i obećanja Meksičke revolucije. Neke stvari koje je Cardenas napravio nisu bile najuspješnije, ali nakon njegovog mandata, 1940. godine, Meksiko zaokreće u potpuno drugi smjer. Prvu fazu takvog političkog zaokreta započeo je Manuel Avila Camancho, koji je naslijedio Cardenasa i bio na vlasti do 1946. godine. Jedan od značajnijih događaja koji se zbio tijekom njegovog mandata bio je napad na Pearl Harbor 1942. godine, što je ujedno i bio događaj koji je uvukao Meksiko u Drugi svjetski rat, jer je tada objavljen rat Njemačkoj i Japanu. Dodatno, Meksiko je za vrijeme Drugog svjetskog rata opskrbljivao SAD sa jeftinom poljoprivrednom radnom snagom. Camancha je naslijedio Miguel Aleman, koji je vladao do 1952. godine, te je on preimenovao stranku iz PNR u PRI – Partido Revolucionario Institucional (Kos-Stanišić, 2009:125). Upravo je njegova administracija bila optužena da je jedna od korumpiranih u povijesti Meksika, što se često spominjalo u američkim medijima. Sergio Aguayo (1988:76-77) navodi neujednačeno spominjanje i izvještavanje američkih medija o potencijalnoj korupciji u Alemanovoj vladi. Takav način izvještavanja analizirao je kao potencijalni dokaz da korupcija postoji, i to upravo zbog izrazito selektivnog izvještavanja američkih medija. Navodi da su američke novine New

York Times održavale određenu vrstu suptilne tišine u vrijeme kada se Alemanov režime vrlo glasno optuživao za korupciju, što je bilo u periodu od 1948. do 1951. godine, i tek su postale glasnije u zadnjoj godini Alemanovog mandata, kada mu je predsjednička moć već počela slabiti (Auyego, 1988:77). Sergio Agueyo navodi isječak iz New York Timesa iz 1952. godine „bilo bi vrlo neiskreno okretati glavu pred iznimno visokom razinom korupcije među elitnim krugovima [u Meksiku]“ (Aguayo, 1988:77).

Zbog velike povezanosti prošlog predsjednika, a posljedično i same stranke s korupcijom, PRI je za novog predsjednika izabrao Adolfa Ruiza Cortinesa, „jer je bio na glasu kao pošten čovjek“ (Kos-Stanišić, 2009:125). Bitna značajka Cortinesova mandata je ekonomska politika, on je naime vezao peso za dolar, uzrokujući devalvaciju pesa, ali je zbog toga privukao brojne investitore. Cortinesa je naslijedio Adolfo Lopez Mateos, koji je došao na vlast 1958. godine. Lopezov mandat donio je nekoliko značajnih događaja, te je konačno riješen granični spor sa Sjedinjenim Američkim Državama, a time je Meksiko dobio suverenitet nad Chamizalom u području El Pasa. Također je bitno spomenuti da Lopez nije prekinuo odnose s Kubom, unatoč tome što su Sjedinjene Države vršile pritisak da to napravi, te je bitno spomenuti da je ustavom omogućio da opozicija uđe u Parlament (Kos-Stanišić, 2009:125). Ulaskom opozicije u parlament, ljevica utječe na mlađe skupine društva, te se unatoč ekonomskom razvoju zemljom šire prosvjedi studenata i srednjoškolaca koji zahtijevaju veću demokratizaciju Meksika, na što je tadašnja vlada reagirala slanjem vojske na sveučilišta i time povrijedila ustavnu autonomiju i nepovredivost teritorija sveučilišta, jer u hispanskoj tradiciji na sveučilištima vlada sveučilište, a ne vlada (Kos-Stanišić, 2009:125). Luis Echeverria, koji je naslijedio Mateosa, 1970. godine je, kada je stupio na vlast, oslobodio studente i intelektualce iz zatvora, a njegovu vladavinu obilježili su gerilski pokreti koji su tijekom 1970-ih pozivali na borbu protiv PRI-a, a uz to Meksiku su prijetile inflacija i recesija, koja je već zahvatila svijet.

Nakon Luisa Echeverrije, na vlast je došao Jose Lopez Portillo, koji se našao u relativno nezavidnoj poziciji da meksičku ekonomiju ponovno učini atraktivnom stranim investitorima. Za vrijeme njegovog mandata, u Meksiku su otkrivena bogata nalazišta nafte, te je nafta kratkotrajno riješila ekonomske probleme Meksika. Međutim, imati naftu znači biti ekonomski vezan i ovisan o nafti, pa kada je pala cijena nafte, Meksiko se morao zadužiti kako bi pokrio pad prihoda jer su se državni rashodi Meksika ravnali prema prihodima od nafte (Kos-Stanišić,

2009:126). Portilla je naslijedio Miguel de la Madrid Hurtado, koji je bio predsjednik od 1982. do 1988. godine, a nakon njega je na vlast došao Carlos Salinas. Bitna značajka Salinasovog dolaska na vlast je činjenica da su se tada, 1988. godine na predsjedničkim izborima u Meksiku natjecala tri kandidata: Carlos Salinas ispred PRI-a, Manuel Clouthier ispred PAN-a i Cuauthemoc Cardenas ispred demokratskog pokreta FND (*Frente Democratico Nacional*). Salinas je smanjio inflaciju, ali nije bio uspješan u privlačenju investitora iz Europe i Japana, što je dovelo do toga da je počeo pregovarati sa Sjedinjenim Američkim Državama oko ulaska Meksika u tadašnju NAFTA-u (Kos-Stanišić, 2009:126). Također, u političkom razvoju Meksika bitno je spomenuti 1989. godinu, jer osim što su se te godine desile kolosalne promjene po pitanju rušenja komunističkih režima, u Meksiku se te godine udružila ljevica te je osnovala treću najvažniju meksičku političku stranku imena *Partido Democratica Revolucionario* ili PDR (Kos-Stanišić, 2009:127). Nekoliko godina kasnije, na dan kada je Meksiko treba pristupiti NAFTA-i, kada je trebao biti prihvaćen sporazum o pridruživanju, zapatistička gerila je započela borbu protiv tog pridruživanja, ali i protiv nedemokratskog političkog sustava koji je vladao u zemlji. Sve je eskaliralo ubojstvom meksičkog predsjedničkog kandidata Luisa Donalda Colosija, dva mjeseca nakon tog događaja. Colosijevo ubojstvo započelo je lančanu reakciju događaja, te je Meksiko počeo gomilati ekonomske gubitke, a strani je kapital počeo odlaziti iz zemlje što je posljedično dovelo do nove devalvacije pesosa i rasta svih troškova. Sve to je vrlo vjerojatno utjecalo na činjenicu da je za novog predsjednika Meksika izabran Ernesto Zedillo Ponce de Leon, član PRI-a, kako bi se održala politička stabilnosti, no Zedillo je nakon pobjede na izborima odstupio sa mjesta vodećeg čovjeka PRI-a jer se na taj način htio distancirati od matične stranke, što mu je zapravo kasnije radilo velike probleme prilikom obavljanja predsjedničkih dužnosti. Zedillo je prodavao javne tvrtke kako bi napunio državni proračun, no na kraju su Sjedinjene Američke Države morale intervenirati da se Meksiku osigura kredit od dvadeset milijardi dolara od MMF-a kako bi se izbjegao bankrot Meksika, što bi imalo veliki negativni utjecaj i na američki bankarski sustav. Činjenica da bi ekonomski slom Meksika bio i poguban za Sjedinjene Američke Države govori koliko su ove dvije zemlje međusobno ekonomsko, ali i politički ovisne. (Kos-Stanišić, 2009:128).

Ekonomski problemi s kojim se Meksiko suočavao od kraja prosinca 1994. godine bili su rezultat krize bilance plaćanja koje se razvila ranije te godine, kao posljedica ekonomskih i političkih događaja poput podizanja kamata od strane Sjedinjenih Država, političkih napetosti,

predsjedničkih izbora, kao i odljeva kapitala iz Meksika; što je posljedica loše monetarne politike koju ju vodila još Salinasova administracija; sve to vodilo je prema kolapsu pesa. Zedillova administracija našla se u situaciji da su morali devalvirati peso, što je pak imalo ozbiljne ekonomske posljedice (Springer i Molina, 1995:57-58). Kao jedna od bitnijih ekonomskih posljedica, navodi se gubitak međunarodnog kredibiliteta, koji je meksička vlast jako dugo stvarala, a taj gubitak povjerenja drugih zemalja utjecao je i na potrošače i na investitore (Springer i Molina, 1995:57-58).

Administraciju Ernesta Zedillo, osim ekonomskih problema, dočekali su i problemi borbe sa siromaštvo te narkokartelima. Broj siromašnih je do 1981. godine pao na 48.5%, no već do 1992. godine je narastao na 66%, a paralelno s gorućim problemom siromaštva, Zedillu su drugi veliki problem predstavljali narkokarteli. Narkokarteli su predstavljali izrazitu prijetnju političkoj sigurnosti zemlje, a primarna djelatnost kojima su se narkokarteli u Meksiku bavili bio je ilegalan transport kokaina iz Kolumbije u Sjedinjene Američke Države. Enormna zarada koju su iz toga izvlačila procjenjuje se na iznos oko sedam milijardi američkih dolara, na godišnjoj razini. S obzirom na već spomenuti problem infiltracije meksičkih narkokartela u određene grane vlasti u Meksiku, bitno je spomenuti da su trošili gotovo 700 milijuna američkih dolara godišnje samo kako bi isplaćivali mito meksičkim državnim službenicima (Kos-Stanišić, 2009:129). Iz svega navedenoga može se zaključiti da je Ernesto Zedillo imao znatno više poteškoća nego njegovi prethodnici, te je također postao i prvi meksički predsjednik koji nije odredio svog nasljednika.

4.2.1. Politički i društveni kontekst nakon kraj političkog vladavine PRI-a

Vincente Fox pobijedio na je meksičkim predsjedničkim izborima 2000. godine kao kandidat opozicijske stranke PAN, i bio je prvi član stranke PAN koji je dospio na tu poziciju. Godina izbora Vincentea Foxa kao predsjednika Meksika smatra se periodom kada se konsolidirala demokracija u Meksiku, no do tako nečega nije došlo preko noći Foxovim izborom, već je to bio rezultat dugotrajnih temeljnih političkih i društvenih promjena koje se su provodile kroz dulji period vremena. Bitno je spomenuti da se demokratizacija Meksika provela

u kontekstu federalnog političkog sustava, što u prijevodu znači da je zapravo federalizam oblikovao demokratizaciju Meksika (Kos-Stanišić, 2009:129). Meksiko je prošao kroz pet faza reformi koje su započele još 1977. godine kako bi prošao dugotrajan proces demokratizacije i postao demokraciju kakvom je poznajemo danas⁷. Pomoću pet faza reformi stvoren je izrazito kompetitivan stranački sustav i sve se vrtjelo oko tri glavne stanke koje su bile prilično nesigurne u svoju budućnost. Takav sustav trebao je omogućiti da se svaka stranka predstavi u najboljem svjetlu i pruži najviše što može svojim građanima i nastaviti razvijati zemlju u pozitivnom smjeru koji će donijeti daljnji prosperitet, te ekonomski i društveni razvoj, barem u teoriji. Međutim, s obzirom na temu ovog rada, i takav sustav se isto pokazao plodnim tlom za razvoj aktivnosti narkokartela i širenja djelatnosti istih, jer kao što je Max Weber jednom napisao u svojem djelu „Politika kao poziv“ – Postoje ljudi koji žive za politiku i oni koji žive od politike (Weber, 2006:16), te je također ovdje dobro imati na umu i Lord Achtona koji je izgovorio slavnu frazu „Moć korumpira, a apsolutna moć apsolutno korumpira“ (Acton.org, 2022). Nigdje ne postoji garancija da netko neće postati korumpiran, i upravo je to ljepota demokracije jer kao ljudska bića vjerujemo jedni drugima da nam je dovoljno stalo do svih nas zajedno kako bismo nešto napravili upravo za dobrobit svih. Međutim, to nije uvijek tako i zato mnoge države, a među njima i Meksiko, posjeduju mnoge mehanizme ako bi sankcionirale korupciju, ili je idealno u potpunosti spriječile. Kada u priču uvedemo ogromne količine novaca kojima narkokarteli raspolazu, možemo s obzirom na iskustvo svijeta u kakvom živimo, pretpostaviti kako malo tko može ostati imun na tako nešto, pa i unatoč saznanjima da sankcije za tako nešto nisu samo simbolične.

⁷ Prva faza reformi otvorila je put opozicijskim strankama da uđu u Parlament, te je provedena za vrijeme Lopezove vladavine krajem 1977. godine. Druga faza reformi povećala je broj zastupnika, te omogućila veću ulogu opoziciji na lokalnoj razini, a već 1988. godine na izborima za meksičkog predsjednika bila su čak tri kandidata. Treća faza reformi promijenila je izbornih zakon te tako vladajuća stranka nije mogla imati više od 70% mjesta u Parlamentu, dok je u četvrtoj fazi maksimalan broj mjesta smanjen na 65%, te je osnovan Federalni izborni sud koji ne podliježe niti odlukama Vrhovnog suda. Peta, i završna faza, barem za sada, dodatno je učvrstila zakonski okvir kojim promovirao poštene i slobodne izbore, a prvi put su i stanovnici glavnog grada mogli birati svog gradonačelnika na izborima, a članovi Senata se biraju razmjernih izbornih sustavom čime se smanjuje loša podjela izbornih okruga (Kos-Stanišić, 2009:131-132).

4.3. Meksiko kao primjer narkodemokracije

Početke meksičkih narkokartela možemo pronaći u periodu nakon Drugog svjetskog rata, kad se zbog sve veće konzumacije počinje konsolidirati veće tržište marihuane i heroina u Sjedinjenim Američkim Državama (Krujit, 2011:22).

Korupcija i povezanost iste s narkokartelima bila je prepoznata još 1985. godine kada je u Meksiku ubijen jedan američki agent agencije za suzbijanje droga DEA-e (*Drug Enforcement Agency*). Istraga koja je provedena zbog smrti agenta DEA-e pokazala kako je u državi Jalisco veliki broj saveznih policajaca korumpiran, i da je ih je plaćao kartel Guadalajara. Istraga je također pokazala koliko daleko je sezala korupcija, jer se ispostavilo da su zaposlenici, sve od ureda guvernera Jalisca pa do ureda glavne meksičke sigurnosno-obavještajne agencije (*DFS-a – Direccion Federal de Seguridad*) bili na platnoj listi kartela Guadalajara. Također, istraga je utvrdila i da su na plaći narkokartela bili i šefovi federalne pravosudne policije, čija je glavna zadaća bila nadziranje federalnih policijskih postrojbi saveznih država, i čak se istragom pokazalo da se dužnost commandantea u nekim sjevernim meksičkim državama mogla kupiti, i to za cijenu od nekoliko milijuna američkih dolara (Kos-Stanišić, 2011:113). Za vrijeme mandata predsjednika Salinasa, od 1988. do 1994. godine, provedena je akcija s ciljem suzbijanja aktivnosti kartela Guadalajara, te je uhićeno nekoliko vođa kartela, i ukinuta je federalna pravosudna policija, a meksička sigurnosno-obavještajna agenciju (DFS) zamijenjena je novom federalnom agencijom. Problemi s narkokartelima postali su intenzivniji tijekom 1990-ih godina, jer zbog raširene korupcije koja je prodrijetela u svaki kutak institucija i grana vlasti, nije bilo moguće organizirati snažne snage reda koje bi se učinkovito borile protiv narkokartela. Oni koji su bili voljni preuzeti takvu odgovornost na sebe, to nisu mogli jer su gotovo svi ostali bili korumpirani i imali koristi od aktivnosti narkokartela. Narkokarteli su uglavnom pod kontrolom imali municipalne, lokalne i državne policijske snage, a federalna policija koja je trebala nadzirat sve to, nije imala nikakvog autoriteta niti su pripadnici iste bili osposobljeni za borbu protiv narkokartela i prijetnji koje narkokarteli predstavljaju za društveni, ali i politički poredak. Salinasovim putem borbe protiv kartela nastavio je nakon njega predsjednik Ernesto Zedillo, koji je, kako je već spomenuto ranije, osnovao Nacionalni Institut za borbu protiv droga, s ciljem da uništi kartel Tijuana. Taj pothvat je neslavno propao kada se ispostavilo da je na čelu Instituta bio Jose de Jesus Gutierrez. Naime, za njega se saznalo da ga je plaćao kartel Juarez, te je osuđen

na 30 godina zatvora (Kos-Stanišić, 2011:114). Kraj Zedillovog mandata značio je i kraj političkog monopola stranke PRI, što znači da su bilo kakvi nepisani sporazumi između kartela i određenih grana vlasti bili poništeni, te su se narkokarteli sada našli u situaciji gdje će morati ponovno pregovarati s novom političkom administracijom i nadati se da će biti otvorena za takvu vrstu suradnje i za takvog suradnika. Osim što je 2000. godine na vlast došao član stranke PAN, Vincente Fox, i što se smatra da se tada dovršio proces demokratizacije, također je kroz određeni period došlo i do smanjenja ovlasti i moći predsjednika države. Promjena vlasti ipak je pogodovala narkokartelima jer je došlo do situacije gdje su različite stranke vladale različitim razinama vlasti, i nisu sve razine vlasti htjele prihvatiti koordinirane akcije od strane vlade, niti su htjele međusobno dijeliti informacije. Takva situacija, u kojoj ne postoji volja za suradnjom između različitih grana vlasti, izrazito je pogodna za procvat korupcije kojom trguju narkokarteli. Puno je lakše „kupiti“ nekoga kada postoji više opcija od kojih je svaka na svojoj razini odgovorna za nešto, nego kada postoji jedna opcija koja se nalazi na svim razinama. Narkokarteli su prestankom političkog monopola postali autonomniji, nisu više bili isključivo klijenti PRI-a, već su imali mogućnosti zastrašivanjem i potkupljivanjima lokalnih političara sklopiti povoljne sporazume i osigurati si uvjete za nastavak svojih aktivnosti (Kos-Stanišić, 2011:114). Dolaskom Foxa na vlast, počele su promjene u redovima carinske službe i u redovima federalne policije. Vincente Fox započeo je reformu tih službi u pokušaju da ih očisti od utjecaja narkokartela, te već spomenuto, povećao je broj izručenja u Sjedinjene Američke Države, i to značajno, sa prijašnjih 6 izručenja na 133. Vincentea Foxa je na izborima 2006. godine naslijedio još jedan PAN-ovac, Felipe Calderon. Njegov najveći izazov je bio uspostaviti institucije koje će jamčiti vladavinu prava i na taj način se suprotstaviti narkokartelima. Narkokarteli su predstavljali najveći problem za Calderona, jer je njihova korupcija nakon kraja monopola PRI, procvala. Neke savezne države su bile toliko pod utjecajem narkokartela da nisu mogle normalno funkcionirati kao države (Kos-Stanišić, 2011:114).

Godina koju je također bitno spomenuti u kontekstu „uspona“ Meksika na status narkodemokracije je 2005. godina. Naime, te godine meksički karteli premašuju kolumbijske narkokartele jer nabavku kokaina tada počinju odrađivati ikakvih posrednika. Svoju prisutnost šire po cijeloj Srednjoj Americi, a njihovo prisustvo širi i se na novostvorene demokracije u toj regiji, poput Gvatemale (Kos-Stanišić, 2011:114). Širenje narkokartela u situacijama gdje

prodiru u države koje su tek stvorene demokracije predstavlja iznimnu opasnost za politički i društveni poredak i daljnji razvoj takvih država.

Kako bi pokušao riješiti problem narkokartela u Meksiku, Felipe Calderon je proglasio rat narkokartelima i u sklopu toga poslao je 50 000 vojnika na ulice. Takav slijed događaja doveo je do militarizacije javne sigurnosti te je bilo brojnih kršenja ljudskih prava. Također, jedan od Calderonovih projekata bilo je i uspostavljanje nove federalne policije, koja će se kasnije istaknuti svojim djelovanjem protiv narkokartela Tijuana, te je zaslužna za smanjenje značaja spomenutog narkokartela. Iako je Calderon bio relativno uspješan, te je uhićeno i ubijeno nekoliko vođa narkokartela, to nije imalo velikog utjecaja na smanjenje opsega ilegalne trgovine drogom, niti na smanjenje nasilja u zemlji. Uhićeno je otprilike 200 000 ljudi, no samo 2% od te brojke je zapravo i osuđeno. Vlada je ovim djelovanjem poremetila ravnotežu snaga među kartelima, što je za posljedicu imalo porast nasilja i veći broj međusobnih borbi između narkokartela za moć i teritorije (Kos-Stanišić, 2011:114-115). S obzirom na to da otvoreni rat protiv droga nije polučio značajne rezultate, Calderon je otvorio raspravu o legalizaciji droga kao potencijalnom rješenju, te ujedno postao i prvi predsjednik koji je napravio tako nešto. Calderonov militantni pristup rješavanju problema narkokartela uvelike je kritiziran jer nije donio nikakve konkretne rezultate, već je došlo do situacije ozbiljnih kršenja ljudskih prava, pada sigurnosti i percepcije iste od strane građana, te nezaobilaznu ekonomsku krizu koja je pratila nasilje koje je zahvatilo zemlju. Zbog neuspjeha militantnog pristupa rješavanju problema narkokartela, situaciju s Meksikom počinje se uspoređivati s onom u Kolumbiji, te se opravdano strahuje za budućnost demokracije u Meksiku jer je gotovo cijeli politički sustav, dobar dio ekonomije i samo društvo bilo pod iznimnim utjecajem moći i bogatstva koje je dolazilo iz narkoindustrije, što je posljedično vodilo iskrivljenim društvenim vrijednostima. Kos-Stanišić (2011) navodi da je gotovo 500 000 Meksikanaca sudjelovalo u narkobiznisu, sudjelujući na razne načine u proizvodnji droga ili u lancu opskrbe. Navodi da je čak između 65 i 78% meksičkog gospodarstva na neki način bilo povezano s narkomiljeom, ili putem poslova na crno ili putem pranja novca i lažnih investicija u „legalne“ poslove. Kontrola nad drogom postepeno je bila militarizirana sve od 1980-ih godina, no predsjednik Calderon je takvu praksu 2006. godine podigao na malo višu razinu (Mercile, 2011: 1643).

Meksiko je početkom 21. stoljeća bio najveći proizvođač marihuane, te je bio treća zemlja u svijetu po proizvodnji heroina (Kos-Stanišić, 2011:115). Marihuana i heroin proizvedenu u Meksiku bili su namijenjeni američkom tržištu. Također, Meksiko je početkom 21. stoljeća predstavljao glavnu rutu kojom je kokain iz Kolumbije dolazio u Sjedinjene Američke Države, i to gotovo 80-90% kolumbijskog kokaina. Glavni karteli koji su to vrijeme vladali na području Meksika bili su Sinaloa, Juarez, Tijuana, Los Zetas, La Familia Michoacana, i drugi, i oni su tada krijumčarenjem marihuane, kokaina i heroina godišnje zaradili između 15 do 25 milijardi dolara. Međutim, narkokarteli nisu surađivali međusobno, većinom su bili u sukobima, te su međusobno ratovali i borili se za prevlast određenog teritorija, ali su i širili svoj utjecaj na druge zemlje regije Srednje Amerike poput Gvatemale i Hondurasa. Najmoćniji kartelom smatrao se kartel Sinaloa, kojemu je na čelu bio El Chapo Guzman, koji je nakon brojnih bjegova iz zatvora, napokon je 2017. godine izručen Sjedinjenim Američkim Državama⁸. Među kartelima su postojale velike trzavice, kao na primjer u slučaju kartela Sinaloa i organizacije Beltran-Levyja koja se odmetnula od kartela nakon što je ubijen vođa organizacije Arturo Beltran-Levyja, a njegov brat Carlos je uhićen. Narkokarteli, osim što su u konstantnim međusobnim sukobima, koje je teško pratiti, nekad ipak i surađuju. Tako je recimo u slučaju Zaljevskog kartela, LFM-a i Sinaloe. Naime, oni su zajedno činili tzv. Novu Federaciju, a cilj im je bio uništiti suparnički narkokartel, Los Zetas (Kos-Stanišić, 2011:116). Između ostalih tada bitnih narkokartela u Meksiku vrijedi spomenuti i kartel Juarez (poznat kao i Pacifički kartel) koji se bavi trgovinom marihuanom i kokainom. Narkokartel Juarez je početkom 21.stoljeća bio ratu sa narkokartelom Sinaloa, zbog toga što su članovi Sinaloa kartela htjeli preuzeti nadzor nad Ciudad Juarezom, u kojem je samo 2010. godine stradalo više od 3000 ljudi, a kartel Tijuana tada je bio oslabljen ubojstvima svojih vođe (Kos-Stanišić, 2011:116). Osim narkotgovine, gotovi svi karteli bave se ubojstvima, otmicama i mitom kao sekundarnim djelatnostima.

Navedeni narkokarteli koji su tada bili brojčani najveći, izvorno su se temeljili na lojalnosti unutar proširenih obitelji i ovisili su o međusobno povezanim obiteljskim klanovima, koji su bili

⁸ „Guzman i drugi bitni članovi kartela optuženi su 2009. na američkom Okružnom sudu u Brooklynu za urotu za uvoz više od 118 000 tona kokaina u Sjedinjene Države između 1990. i 2005. Navodni krijumčari optuženi su za dijeljenje ruta transporta droge i nabavu njihove droge iz kolumbijskih narko-organizacija. Guzman se također suočava s optužbama i u drugim saveznom državama, u Kaliforniji, Teksasu, Illinoisu, Floridi i New Hampshireu. Meksičko ministarstvo vanjskih poslova priopćilo je da je dobilo jamstva da, ako bude osuđen, Guzman neće dobiti smrtnu kaznu. Meksiko se protivi smrtnoj kazni. Savezne optužnice opisuju Sinaloa kartel kao kompaniju koja se služi ubojstvima, otmicama i mitom “

<https://www.cnn.com/2017/01/19/us/el-chapo-guzman-turned-over-to-us/index.html>

povezani s regionalnim elitama. Međutim, proces tzv. modernizacije je osim za državu imao utjecaj i na druge sfere, te je značio da su karteli sada puno učinkovitije organizacije s kadrovima za planiranje i provedbu, regrutiranje, kadrovsku politiku, logistiku, a imali su i kadar koji je služio za pregovore i odnose sa konkurentskim kartelima, te su sudjelovali i u djelatnostima stranog organiziranog kriminala. Gotovo 30 kartela (malih ili mini-kartela) formirano je tijekom 2000-ih godina. Nasilni ratovi koji su se tada vodili između narkokartela, na teritorijima narkoruta i generalno na teritorijima koje su kontrolirali, izazvali su eksploziju još većeg nasilja i ubojstava. Stvorili tu se tzv. “mini-ratovi” na lokalnoj i regionalnoj razini između samih kartela, ali i između meksičkih institucija pravne sigurnosti i organiziranog kriminala (Krujit, 2011:22).

Narkokarteli u Meksiku se konstantno mijenjaju, te su tijekom desetljeća rasli, razdvajali se u manje frakcije, stvarali nova savezništva, i konstantno bili u borbama oko kontrole teritorija. The Council on Foreign Relations (2022) izdvojio je listu narkokartela koji prema DEA-i predstavljaju najveću prijetnju u kontekstu krijumčarenja droge.

Na vrhu liste nalazi se kartel Sinaloa, koji je i jedan od najutjecajnijih narkokartela, te i dalje ima veliki utjecaj u gotovo polovici meksičkih saveznih država, većinom onih uz obalu Tihog oceana. Na čelu Sinaloa kartela su, prema zadnjim poznatim informacija, sin od “El Chapa” i Ismael Zambada, a zajedno ih nazivaju “Los Chapitos”. Nakon Sinaloa kartela, slijedi CJGN (*Jalisco New Generation Cartel*) koji je u biti frakcija koja se odvojila od Sinaloa kartela još 2010. godine. Kartel Jalisco djeluje na gotovo dvije trećine meksičkog teritorija, a DEA-a procjenjuje da upravo pripadnici Jalisco kartela ilegalno opskrbljuju drogom više od jedne trećine američkog tržišta. Zatim navode organizaciju Beltran-Levy. Kao što je već spomenuto, braća Beltran-Levy razdvojili su se od kartela Sinaloa još 2008. godine, a od tada sva braća su bili ili ubijeni ili uhićeni. Frakcije kartela Beltran-Levy svoju moć održavaju zahvaljujući održavanju veza sa kartelima Jalisco, Juarez i Los Zetas. Kartel Los Zetas su primarno bili paravojne snage koje je angažirao Zaljevski Kartel, a DEA ih je još 2007. godine prozvala “tehnoški najnaprednijom, najsofisticiranijom i najnasilnijom” (The Council on Foreign Relations, 2022) grupom takve vrste. Od Zaljevskog kartela odvojili su se još 2010. godine, no zadnjih godina izgubili su velik dio svoje moći i razbili se na nekoliko manjih, rivalskih frakcija, od kojih se kao najprominentnija spominje Sjevernoistočni kartel. DEA-ina lista još spominje kartel Guerreros Unidos, koji su do 2009. godine bili dijelom Beltran-Levy kartela, zatim

Zaljevski kartel, koji se također raspao na nekoliko manjih frakcija tijekom posljednjih godina kao rezultat konstantnih borbi za teritorij protiv kartela Los Zetas, a tijekom 2021. godine, tri su zaraćene frakcije Guerreros Unidos najavile da su postigle primirje i da žele održavati mir u Tamaulipasu. Na jednom od zadnjih nekoliko mjesta na DEA-inoj listi nalazi se kartel Juarez, koji je dugi niz godina bio glavni rival kartelu Sinaloa, no kroz zadnjih nekoliko godina raspao se na nekoliko frakcija. Slabljenje i fragmentiranje nije zaobišlo ni kartel La Familia Michoacana, koju je 2009. godine predsjednik Obama okarakterizirao kao “značajne strane narkotrafikante”. Zadnji kartel na listi je Los Rojos, koji je još jedan kartel nastao iz Beltran-Levyja organizacije, a najviše djeluju u srednjem i jugozapadnom Meksiku, a od glavnih djelatnosti ističu se otmice i iznuđivanje, te je kartel unatoč uhićenjima iz 2019. i 2020. godine i dalje aktivan.

4.4. Utjecaj meksičkih narkokartela na regiju – Gvatemala i Honduras

Sjeverni trokut Srednje Amerike koji čine El Salvador, Gvatemala i Honduras, je vjerojatno najpogođenija regija u smislu nasilja, slabljenja javnih institucija i infiltracija u gospodarstvo, društvo i politički sustav organiziranim kriminalom. Uz Nikaragvu, ovo područje je nekoliko desetljeća bilo poprište vojnih diktatura, represije i građanskih sukoba. Gvatemala je posebno teško ranjena izašla iz desetljeća diktature i građanskog rata, s lako promjenjivim političkim pejzažom i dubokim ožiljci zbog dugotrajnog i ekstremnog nasilja, čiji pokretači su uglavnom bili vojska, te paravojne snage (Krujit, 2011:11)

Države Sjevernog trokuta smatrale su se početkom 2010-ih godina, jednom od najnasilnijeg svjetskih regija izvan aktivnih ratnih zona. Transnacionalne kriminalne organizacije koje se bave trgovinom drogom, tzv. Drug Trafficking Organization ili DTOs odgovorne su za većinu kriminalnih radnji, te nasilje i nesigurnost (Kos-Stanišić, 2013:82). Osim što su države Sjevernog trokuta, El Salvador, Gvatemala i Honduras bile poprišta narko-ratova na nacionalnoj razini početkom 21. stoljeća, također su imale probleme sa sukobima omladinskih bandi koje su vodile mini-ratove za kontrolu nad određenim teritorijima (Krujit, 2011:11). Naime, omladinske bande bile su vrlo prisutne te prakticirale iznude nad siromašnim dijelom stanovništva, što je

doseglo izrazito velike razmjere, te je samo stanovništvo zahtijevalo od vlasti uvođenje represivnih mjera. Jedna od takvih mjera nazivala se „Mano dura“, što je u biti program nulte tolerancije na nasilje i kriminal, te je bio vrlo popularan program kojeg su tijekom 1980-ih i 1990-godina koristili mnogi srednjeameričkih predsjednički i parlamentarni kandidati u svojim kampanjama (Krujit, 2011:27). Taj represivni program je bio smišljen na način da progoni sitne kriminalce, što je tada dalo prostor za djelovanje pripadnicima velikim organizacijama organiziranog kriminala (Krujit, 2011:27).

Gvatemala je ušla u završnu fazu demokratske tranzicije tek krajem 1996. godine, kada je potpisala Završni mirovni sporazum. Građanski rat koji je trajao trideset šest godina uzrokovao je smrt i nestanak gotovo 200.000 građana Gvatemale i egzodus značajnog broja stanovnika u Sjedinjene Države (Kos-Stanišić, 2013:93). Završetak vojne vladavine, te uvođenje izborne demokracije, za Gvatemalu trebao je biti ozbiljan i važan korak u procesu demokratizacije, ali nažalost, slobodni i poštenu izbori nisu osigurali demokratsku stabilnost jer je vojska i dalje imala velik utjecaj na politiku, institucionalizacije pravne države tekla je sporo, a posljedično je i kažnjavanje zločina bilo usporeno (Kos-Stanišić, 2013:93). Vojska je trebala biti zadužena za unutarnju sigurnost i sigurnost građana, no to se nije dešavalo. Nakon građanskog rata osnovane su Civilne policijske snage PNC kojima je zadaća bila boriti se s organiziranim, ali i običnim kriminalom, što je u novostvorenoj demokraciji bio vrlo težak zadatak, te im vojska pritekla u pomoć. Također, šef kriminalne organizacije u Gvatemali tada bi kontrolirao tzv. „svoj“ teritorij, krijumčarske pravce, ali i dijelove lokalne vladajuće strukture (Kos-Stanišić, 2013:93). Za vrijeme vladavine vojske, pod njezinom kontrolom bilo je gotovo sto posto teritorija Gvatemale, sve zračne i pomorske luke, sve komunikacijske mreže i u to vrijeme se kriminalne aktivnosti nisu mogle odvijati bez da je za njih znala vojska, koje je tolerirala krijumčarenje i korupciju. Mreža doušnika koja se prethodno upotrebljavala za protu-pobunjeničke svrhe, za vrijeme vojne vladavine upotrebljavala se u kriminalne svrhe, te je praktički postala dijelom organiziranog kriminala (Kos-Stanišić, 2013:93).

Gvatemala je područje djelovanja više organiziranih kriminalnih organizacija, nema svoje vlastite, izvorne narkokartele. Neke od najpoznatijih organiziranih kriminalnih organizacija su domaći Lorenzanas i Mendozas, koji su transportisti, te meksički karteli Sinaloa, Los Zetas i

Zaljevski kartel. Meksički karteli bili su tada u dobrim odnosima s gradonačelnicima gradova koji se nalaze na granici Meksika i Hondurasa (Kos-Stanišić, 2013:94).

Gvatemala za razliku od Meksika nema snažno definiranu politiku borbe protiv narkokartela, te se čak niti ne pravi da nešto poduzima po tom pitanju. Nacionalna policija funkcionira po principu „no see no hear“, a dio toga posljedica je niskih plaća policijskih službenika kojima mito od narkokartela dobro dođe, Gvatemala je 2006. godine uz pomoć El Salvadora razradila nacrt plana borbe protiv narkokartela, no nikada nije sproveden u djelo, te su osnovali i vijeće za sigurnost, no sastanci se nisu redovito održavali pa stoga nije bilo ni mogućnosti razraditi neku konkretnu politiku (Kružit, 2011:30). Vojska je uglavnom redovito sudjelovala u borbi protiv kriminala, jer joj je javnost bila sklona unatoč svim zločinima koje je u prošlosti počinila, a vrhunac toga predstavljala je pobjeda generala Otta Pereza Moline na predsjedničkim izborima 2011. godine, jer je on dan nakon inauguracije naredio da vojska sudjeluje u borbi protiv narkokartela i da sudjeluje u neutralizaciji organiziranog kriminala (Kos-Stanišić, 2013:94).

Honduras je bila država duboko upletena u srednjoameričkih sukob i bila je jedna od potpisnica Srednjoameričkih mirovnog sporazuma, iako se srednjoamerički sukob nije vodio na njezinom teritoriju. Nakon toga je uslijedio proces demokratizacije, a predsjednici koji su dolazili na vlast bili su iz desno orijentiranih stranaka te su provodili neoliberalnu politiku koja je vodila osiromašenju stanovništva, a visokom politikom je vladala korupcija. Honduras je postao jedna od najnasilnijih država Latinske Amerike, gdje se broj ubojstava počeo znatno povećavati još sredinom 1990-godina, dok je 2011. godine iznosio 92 ubijena na 100.000 stanovnika. Zbog takvih brojki Honduras se tada smatrao najopasnijom državom na svijetu, koja nije u aktivnoj ratnoj zoni (Kos-Stanišić, 2013: 87). Deportacija pripadnika mara⁹ iz Sjedinjenih Američkih Država započela je nasilje, jer su se pripadnici mara asimilirali s domaćim bandama (Kos-Stanišić, 2013:87). Predsjednik Hondurasa od 2002. do 2005. godine, izgubio je sina u sukobima bandi, te se posvetio borbi protiv njih, a Kongres je tijekom 2002. i 2003. godine donio niz strogih zakona protiv bandi. Maduro je političkom čvrste ruke smanjio nasilje i nesigurnost, no nije uklonio uzrok zbog kojeg su mladi pristupali bandama, niti je uspio zaustaviti dolazak

⁹ „Mare (maras) nastale su 1980-ih kada je zbog konflikata u Srednjoj Americi oko milijun stanovnika El Salvadora i Gvatemale emigriralo u SAD. Ondje su osnovane prve bande, kojima su se kasnije priključili i srednjoamerički susjedi“ (Kos-Stanišić, 2013:84)

narkokartela na teritorij države (Kos-Stanišić, 2013:87). Kartel Sinaloa, Zaljevski kartel i Los Zetos su svoj utjecaj tada proširili i na Honduras. Iz kartela Sinaloa su kupovali honduraške krijumčarske pravce ili bi ih jednostavno prisilili da im se predaju, a Los Zetas su ih slijedili. Honduras je bio popularno sletišta za ilegalni transport narkotika jer vlasti Hondurasa nisu mogle efikasno kontrolirati zračni prostor (Kos-Stanišić, 2013:88). Već nakon 2006. godine, Zaljevski kartel se značajno počeo širiti po Hondurasu, ali nakon obračuna sa Los Zetas, potonji su preuzeli većinu aktivnosti i zadržali veze sa korumpiranim službenicima, te su počeli kupovati zemlju u Hondurasu blizu granice s Gvatemalom, te regrutirati više policajce kako bi im osiguravali krijumčarenje te ih koristili za otmice i ucjenjivanje (Kos-Stanišić, 2013:88). Kao i Gvatemala, Honduras nema vlastitih kartela, već isto unutar države djeluju domaći transportisti, od koji je najpoznatija obitelj Rivera koja pak nije povezana niti sa jednim kartelom. Bave se krijumčarenjem kokaina s juga na sjever Srednje Amerike, gdje ga onda prodaju po većoj cijeni kartelima (Kos-Stanišić, 2013:88). Suprotno od Madura, predsjednik Manuel Zelaya, smatrao da je da je pristup čvrste ruke bio kontraproduktivan, te je ponudio mekši pristup. Međutim, tijekom prve godine njegovog mandata, broj ubojstava se povećao i meksički karteli su proširili svoje djelovanje, pa je 2008. godine vraćen pristup čvrste ruke, a osim policije, i vojska je izašla na ulice (Kos-Stanišić, 2013:89). Za Honduras je bitno spomenuti da je u 2010. godine donesen dekret kojim je dopuštena upotreba vojske u svrhu rješavanje problema unutarnje sigurnosti, te je nakon toga uslijedila odluka Kongresa kojom je vojska dobila policijske ovlasti, pravo uhićenja i pravo pretraživanja, s ciljem da se obnovi javni red i mir. Vojska je zbog novog zakona mogla sudjelovati u borbama protiv narkokartela i u borbama protiv terorizma, trgovine oružjem i organiziranog kriminala (Kos-Stanišić, 2013:89). Korištenje vojske u takve svrhe vodilo je militarizaciji unutarnje sigurnosti, što je neuobičajeno za demokratsku praksu, ali s obzirom na to da se radi o državi Sjevernog trokuta, to predstavlja uobičajenu praksu (Kos-Stanišić, 2013:89).

5. Odnosi Meksika i Sjedinjenih Američkih Država – borba protiv narkokartela i utjecaj na međunarodne odnose

5.1. Globalni rat protiv droga – od Nixona do Obame

Otkako je predsjednik Nixon 1971.godine obznanio početak “rata protiv droga”, 50 godina nakon toga, tome ratu se baš i ne nazire kraj (Sirin, 2011:83). Od samog početka javne kampanje “rata protiv droga”, mišljenje javnost u Sjedinjenim Državama bilo je uvelike oblikovano medijskim reportažama i izvješćima. Mediji su nerijetko prenosili izvještaje od policije i drugih snaga reda o tome kako su određene manjinske grupe povezane sa konzumacijom, transportom, distribucijom, te konačno, prodajom druge i kao takvi su odgovorni za problem s drogom koji Sjedinjene Države imaju. Ratu protiv droga nije dugo trebalo da identificira i kao rat protiv određenih manjina i imigranata (Sirin, 2011:84).

Takva pristranost izgradila je određene stereotipe o migrantima i pripadnicima manjina, prikazujući ih kao odgovorne za kriminal, što je kao posljedicu imalo to da su desne stranke u svoju ideologiju intenzivno uključile identificiranje imigranata i manjina s kriminalom, pokušavajući na taj način progurati vlastitu ksenofobnu političku agendu pod krinkom zabrinutosti za problematiku migracija (Sirin, 2011:85).

Sjedinjene Države, tj. američke snage reda počele su identificirati određeni kriminal sa određenom vrstom ljudi, u smislu etničke pripadnosti. Cigden Sirin (2011) razmatra koliko su rasno profiliranje, te uvriježeni stereotipi imali utjecaj na rat protiv droga na američkom tlu. Povijesno je bio veliki broj zatvaranja ljudi koji spadaju u rasne/etničke manjine, jer Afroamerikanci i Latino Amerikanci činili gotovo dvije trećine zatvorenika (koji su u zatvoru završili zbog kaznenih djela povezanih s drogom) u saveznom zatvorima u Sjedinjenim Državama (Sirin, 2011:90). Vrijedi spomenuti da Sirin navodi da su upravo većina konzumenata kokaina i cracka bili Angloamerikanci. Uzimajući u obzir prethodno navedeno, te da je rat protiv droga imao određenu ulogu u produbljivanju rasnih i etničkih nejednakosti, postavlja se pitanje što zapravo Sjedinjene Države mogu napraviti po pitanju rata protiv droga, kada im je vlastita percepcija u vlastitoj državi iskrivljena. Sirin zaključuje da je Sjedinjenim Državama prijeko potreban progresivan predsjednik i isto takva mora biti njegova administracija. Uzimajući u obzir ulogu rata protiv droga u pogoršanju rasnih nejednakosti u Sjedinjenim Državama, kao i

glavne povijesne događaje tijekom ovog rata, ostaje pitanje je li progresivno predsjedništvo održivo u tom pogledu. Sirin smatra da je teško Ronalda Reagana smatrati progresivnim predsjednikom u rješavanju problema nejednakosti budući da je upravo njegov potpis omogućio rasno nepravedne zakone protiv zloupotrebe droga iz 1986. i 1988. godine. S druge strane, Barack Obama, koji je imao čvrsta stajališta o borbi protiv rasnih nejednakosti prije nego što je postao predsjednik, pokazao je svoju predanost reformi kontroverzne politike zemlje potpisivanjem Zakona o pravednom kažnjavanju (Sirin, 93, 2009). Bitno je također naglasiti da su Obama i njegova administracija krenuli u borbu protiv droga iz aspekta javnog zdravlja, a ne iz perspektive kriminalizacije i kažnjavanja. Prednost se davala politici prevencije, rehabilitacije i liječenja umjesto politikama pukog zatvaranja onih koji bi sudjelovali u aktivnostima povezanim s narkoticima. Obamin proračun za 2010. godinu predviđao je 137 milijuna američkih dolara za financiranje programa rane intervencije i programa liječenja od droga. Također, Obamina administracija je veliku pažnju pridavala manjinskom stanovništvu (Sirin, 2011: 93), Obamin pristup uvelike se razlikuje od ostalih programa za droge, poput onog od Nancy Reagan “Just say no” (“Samo reci ne”) koji je ciljao na bijelu mladež srednje klase i koji je pretpostavljao da je problem ovisnosti o drogama problem morala, a ne društveno-ekonomskih prilika (Sirin, 2011:94). Čak i Richardu Nixonu, koji je sve započeo i suočavao se s problemom ovisnosti ratnih veterana u Vijetnamskom ratu, zabrana droge nije tada bila politička opcija. Nixon je odredio rekordna sredstva iz saveznog proračuna za prevenciju i liječenje zloupotrebe droge. Zapravo, Ronald Reagan je bio taj koji je krenuo u “Rat protiv droga” u punom smislu te sintagme, te je pomaknuo naglasak s rehabilitacije na kažnjavanje. Takva promjena dovela je do vrlo skupog i neučinkovitog rata, koji se pretvorio u rat unutar kojeg su snage reda bile usmjerene na kriminalizaciju manjinskog stanovništva (Sirin, 2011:94). Bitno je spomenuti i administraciju predsjednika Clintona, za koju Sirin komentira kako je unatoč tome što je Clinton imao reputaciju progresivnog predsjednika, koji je imao priliku zaustaviti rasne podjele uzrokovane Zakonom protiv zloupotrebe droga donesenima 1986. i 1988. godine, no to je propustio napraviti kako bi izbjegao političku reakciju (Sirin, 2011:94).

Sve u svemu, Obamina administracija je ponovno pomaknula prioritete u ratu protiv droga sa kažnjavanja na rehabilitaciju, i generalno gledano poduzeti su konkretni koraci u smjeru adresiranja rasnih nepravednosti i nepravednosti koje je prouzročio rat protiv droga (Sirin,

2009:95). Potpuno drugačija situacija odvijala se paralelno u Meksiku, gdje rat protiv droga ima puno nasilniju crtu i potrebno je puno više napora, truda i resursa kako bi se riješio problem droge u zemlji gdje su se narkokarteli infiltrirali u neke lokalne vlasti, te u bitne institucije.

Sjedinjene Američke Države, osim u Meksiku i regiji, globalno su se nametnule kao glavni akter u akcijama suprotstavljanja izazovima narkoterorizma, zajedno sa Ujedinjenim narodima. Zajednički provode operacije kako bi se obuzdala prijetnja narkoterorizma, ali i pojedinačna upotreba droga. Ujedinjeni narodi predstavljaju samo značajan alat u određenim područjima suprotstavljanja ovom fenomenu, dok Sjedinjene države upravljaju i koordiniraju veliki dijelom operacija protiv narkoterorizma. DEA je neizostavan faktor za Sjedinjene Države u gotovo svim bilateralnim odnosima i operacijama s policijskim snagama u drugim zemljama, a njihove analize i izvještaji služe kao podloge za formiranje znanja i za medijske izvještaje pa čak utječu na status organizacija koje su uključene u narkoterorizam (Perković, Mikac, 2012:90).

5.2. Meksička politika i pokušaj borbe protiv narkokartela i utjecaj SAD-a

Godina 2000. spomenuta je već nekoliko puta kao izrazito bitna godina u povijesnom, političkom, ali i društvenom kontekstu Meksika. Smatra se da je upravo te godine dovršen proces demokratizacije. Vincente Fox postao je predsjednik te prekinuo vladavinu stranke PRI. Situacija s narkokartelima se počela mijenjati upravo za vrijeme Foxovog mandata (2000. – 2006. godine). Predsjednik Fox poduzeo je početne korake u reformiranju carinske službe i federalne policije kako bi ih očistio od utjecaja narkokartela. On se, kao i kasnije, Felipe Calderon, koristio vojskom u svrhu borbe protiv narkokartela, te je 2005. godine poslao je vojsku u Nuevo Laredo, grad koji je Zaljevski kartel uz pomoć svojih plaćenih ubojica Zeta želio preuzeti (Kosi-Stanišić, 2011:114).

Predsjednik Fox također je donio novu nacionalnu sigurnosnu politiku, a važan dio te politike je sudjelovanje Sjedinjenih Država, koje toj politici pružaju značajnu podršku. Meksička nacionalna sigurnosna politika implicira “rat” protiv organiziranog kriminala, koji je posebno usmjeren i protiv narkokartela, što s obzirom na cilj koji se želi postići tim “ratom”, možemo isto

kao i u Sjedinjenim Država, nazvati “rat protiv droga” (Kruit, 2011:21). Sama takva formulacija već je dovoljan indikator upletenosti Sjedinjenih Američkih Država koje svoje anti-narkooperacije provode još od 1971. godine, kada je predsjednik Nixon prvi put izgovorio tu čuvenu frazu. Predsjednik Fox je značajno povećao broj izručenja narkotrafikanata SAD-u, s prijašnjih 6 na tadašnjih 133. Na izborima 2006. godine ponovo je pobijedio PAN-ovac Felipe Calderon, sa 35,89% glasova. Calderonu je najveći izazov bio uspostavljanje institucija i praksa koje će jamčiti vladavinu prava. Jedan od glavnih ciljeva Calderonove vlade bio je uspostaviti vladavinu zakona putem borbe protiv organiziranog kriminala i korupcije (Kos-Stanišić, 114, 2011).

Predsjednik Calderon je 2006. godine proglasio rat protiv droga kao glavnim problemom kojim se država treba baviti, te je naglasio vraćanje teritorija koji je bio pod “vlašću” narkokartela. Naglasak je stavio na korištenje oružanih snaga i policije, kako bi povratio teritorij, te također naglasio potrebu potpore obavještajnih snaga i sigurnosnih institucija. Jedna od bitnih značajki njegovog manda je Inicijativa Merida (*Iniciativa Merida/Merida Initiative*), koja je nastala kao produkt sastanka između meksičkog predsjednika Felipea Calderona i bivšeg američkog predsjednika Georgea W. Busha, koji se zbio u ožujku 2007. godine (Brewer, 2009:9). Dužnosnici obje administracije su se tada sastali kako bi izradili osnovnu strukturu ranije predloženog paketa materijalne i tehničke potpore meksičkim snagama sigurnosti u njihovoj borbi protiv narkokartela (Brewer, 2009:9). Inicijativa Merida može se čak i nazvati strategijom sekuritizacije, jer su Sjedinjene Američke Države gotovo uvijek bezuvjetno podržavale diskurs rata protiv droga, a Inicijativa Merida stvorila je zajedničku odgovornost dvije zemlje u situaciji ilegalnog transporta i trgovine drogom iz Meksika u Sjedinjene Države (Rosales, 2016:30). Sjedinjene Američke Države pružaju podršku Inicijativi Merida kroz svoju vanjsku politiku, putem programa izvedenog iz nacionalne strategije rata protiv droge. Nacionalna strategija rata protiv droga znači obuzdavanje ekstrateritorijalne proizvodnje narkotika, ilegalni transport istih, te zabranu konzumacije istih unutar države. Osim suradnje na području problema narkotika, Meksiko i Sjedinjene Države surađuju i u sklopu problematike migracija, a takva vrsta suradnje postoji još od 1989. godine. Godine 2002. suradnja je redefinirana sukladno potrebama, te je definiran pojam inteligentne granice, kojoj je cilj omogućiti skladnu komunikaciju i regulaciju migrantskih tokova koji pristižu kroz Meksiko, te takva suradnja podrazumijeva međusobnu razmjenu bitnih informacija te odredbi o poboljšanim

tehnološkim instrumentima koji će omogućiti bolju graničnu kontrolu, ali i olakšati administrativne prakse (Krujit, 2011:21). Konačna verzija Inicijative Merida stupila je na snagu 30. lipnja 2008. godine. Osim financijske pomoći, program je uključivao i kupnju zrakoplova i helikoptera za meksičku vojsku u sklopu borbe protiv narkoterorizma, te je uključivala i uspostavu baze podataka kako bi se program što uspješnije proveo. Također, dio programa podrazumijevao je i obuku specijalnih policijskih jedinica za suzbijanje organiziranog kriminala (Brewer, 2009:9).

Prehodna dva poglavlja dotaknula su se općenito pojave meksičkih narkokartela te načina na koji su oni bili povezani sa strankom PRI. Sami početak razvoja kartela kao narkotrafikanata možemo pronaći nakon Drugog svjetskog rata, kada je zbog velike konzumacije došlo do širenja tržišta za heroin i marihuanu. Meksička savezna država Sinaloa, predstavljala je regiju koja je proizvodila te dvije droge, a kartel koji se razvio u toj saveznoj državi poprimio je oblik organizacije koja spaja narkoproizvođače i ostale oblike ilegalnih komercijalnih i poduzetničkih aktivnosti. Dok je PRI imao politički monopol, kartel Sinaloa nije nailazio na velike probleme, dapače PRI ih je taktički tolerirao. Međutim, to nije moglo trajati vječno, pa je i takva vrsta odnosa prekinuta 1970-ih godina (Krujit, 2011:21). Dirk Krujit (2011) u svojoj studiji o drogama, demokraciji i sigurnosti na području zemalja Srednje Amerike, radi dubinsku analiza stanja sigurnosti i demokracije do kojeg je došlo razvoje narkokartela i korupcije koja im omogućuje opstanak. Navodi da je raspad kartela Cali i Medellin, te zatvaranje karipske rute i otvaranje nove kroz Meksiko na izravan način doprinijelo nastanku šest moćnih meksičkih kartela, koji su u prethodnom poglavlju već spomenuti, a to su Sinaloa, Zaljevski kartel, organizacija Beltran-Leyva, kartel Juarez, kartel Tijuana i La Familia Michoacana. Mnoge lokalne vlade i policije funkcioniraju pod pokroviteljstvom lokalnih narkokartela. Prema nekim izvještajima iz Krujitove studije (2011), kriminalne organizacije bile su prisutne ili su imale veliku utjecaj u gotovo 50% lokalnih područja. Narkokarteli su čak financirali i izborne kampanje u mnogim ruralnim područjima Meksika, te se to tijekom 1990-ih i 2000-ih prelilo na državnu razinu, gdje su mito od narkokartela nerijetko primali visokorangirani vojni časnici i policijski službenici, te guverneri i političari. Kao što Kos-Stanišić (2011) Meksiko naziva novom narkodemokracijom, Krujit u svojoj studiji koristi pojam „narkopolitika“, te tim pojmom opisuje situaciji u kojoj su narkokarteli infiltrirani u ključne političke i sigurnosne institucije, te u državne i lokalne podružnice federalnih institucija poput obavještajne službe i policije, dok ni

organizacije civilnog društva nisu ostale pošteđene infiltracije i kontrole narkokartela. Takvo stanje prisutno je posebice u sjevernim meksičkim saveznom državama poput savezne države Michoacan. Saveznom državom Michoacan „vlada“ narkokartel La Familia Michoacana, koji je uspostavio mrežu civilne zaštite, te zaštitu trgovanja u zamjenu za usluge i prisilnu potporu aktivnostima narkokartela. Taktiku kojom se služe Krujit naziva „Robin Hood“ taktikom, što znači da narkokarteli naizgled pomažu siromašnima, no takvu pomoć nerijetko prati teror, a posljedično i strah među građanima. Narkokarteli pomažu siromašnima u lokalnim razvojnim projektima poput javnog zdravstva, obrazovanja te podupiru lokalne vjerske zajednice, no način na koji to rade uključuje zastrašivanje, likvidaciju lokalnih vlasti koje nisu sklone suradnji, ubojstva, otmice, ucjene i ostale ilegalne aktivnosti. Dohodak koji narkokarteli imaju od narkotrgovine dodatno se popunjava krijumčarenjem oružja, piratiziranjem videa, DVD-ova i sličnim, uglavnom ilegalnim aktivnostima. Infiltracija je prisutna i u medijima, novinare se ušutkava, mnogi reporteri prakticiraju autocenzuru, te objavljuju pod lažnim imenima ili anonimno, a novinari za takvu praksu cenzure koriste pojam „narkototalitarizam“. Ostala područja od društvene i političke važnosti u saveznom državama funkcioniraju na principu paktova, što je samo drugi naziv za korupciju i garanciju da će aktivnosti narkokartela ignorirati. Krujit ističe da je gotovo 150 000 ljudi bilo izravno uključeno u narkoaktivnosti, dok se za njih 500 000 u Meksiku smatralo da novac zarađuju u narkosektoru. Također, gotovo 23 000 naoružanih mlađih osoba činilo je paravojne snage kartela (Krujit, 2011:23). Broj likvidacija postupno je rastao iz godine u godinu, te je tako prema službenim izvještajima, između 2006. i 2009. godine, bilo 17 754 likvidacije. Takva brojka se čini zastrašujućom, pogotovo uz činjenicu da je nasilje uglavnom koncentrirano oko nekoliko većih gradova poput Juareza, Tijuane i Culiacana, dok je gotovo 60% svih likvidacija bilo je počinjeno na području savezne države Chihuahue (njih gotovo 5000), a po broju likvidacija, odmah iz Chihuahue nalazile su se savezne države Sinaloa i Guerrero (Krujit, 2011:24). Kao što je ranije spomenuto, predsjednik Fox je iskoristio vojsku kako bi se borio protiv narkokartela, i za to se savezna vlada odlučila tek između 2003. i 2004. Godine, iako se vojska tradicionalno koristila u borbi protiv organiziranog kriminala u ruralnim područjima Meksika još od 1960-ih godina. Također, uz pomoć vojske, istovremeno je proširena i uloga policije i obavještajnih službi. Glavni cilj Meksika u borbi protiv narkokartela bilo je vraćanje kontrole nad teritorijima i saveznom državama koje su bile najviše zahvaćene operacijama i aktivnostima narkokartela. Godine 2010., gotovo 50% vojnog

osoblja bilo je izravno uključeno u antinarko aktivnosti na dnevnoj bazi. No, kao i svaka strategija, postojali su određeni nedostaci, jer su antinarko strategije gotovo uvijek bile zamišljene kao borba protiv organiziranog kriminala, a ne protiv sitnih bandi kao što je bio slučaj u Srednjoj Americi.

Potpura Sjedinjenih Država je putem Inicijative Merida pružala financijsku potporu Meksiku i borbi protiv narkokartela. Potpora Meksiku je čak sa 400 milijuna američkih dolara iz 2008. godine narasla na 672 milijuna u 2009. godini. Sjedinjene Države su također financijski potpomagale i Kolumbiju u borbi protiv narkokartela, te su je pomagale sa otprilike 400 milijuna američkih dolara godišnje (Krujit, 2011:24-25). Uz pomoć vojske i vanjske pomoći Sjedinjenih Država, za vrijeme Claderonovog mandata, uhvaćeno je 67 742 pripadnika narkoindustrije (Krujit, 2011:25). Od te brojke, njih „16 511 bili su pripadnici kartela Sinaloa, 16 354 uhvaćenih pripadali su Zaljevskom kartelu, 11 930 pripadalo je kartelu Juarez, 8 850 je pripadalo organizaciji Beltran-Leyva, 8 744 uhvaćena pripadnika bili su članovi kartela Tijuana, te ostalih 1 321 su bili pripadnici kartela La Familia Michoacana“ (Krujit, 2011:25). Mali narkotrgovci, od čega je najviše bilo običnih dilera drogom, činili su gotovo 71% od ukupne brojke uhićenih. Unatoč ovim naizgled velikim i impresivnim brojkama, narkokarteli i kriminalne organizacije nastavile su neometano funkcionirati i obavljati svoje djelatnosti u većim meksičkim gradovima. Kao neki od gradova koji su bili najviše pogođeni aktivnostima narkokartela, vrijedi spomenuti Matamoros, koji se smatra narkogradom još od 1990-ih godina, te su u tome gradu čak i neki prihodi od poreza i prometnih kazni išli u džep tzv. „novoju vlasti“ (Grayson, 2010:14). Grad Monterrey, treći po veličini grad u Meksiku, bio je poprište borbi za prevlast u kojima je sudjelovalo desetak kriminalnih organizacija, a sve to kako bi stekle kontrolu nad malim dijelom grada (Villareal, 2015:135-137).

Meksiko svakako nije propala država, ali način borbe protiv narkokartela nije dao konkretne rezultate što se tiče smanjenja intenziteta narkotgovine, osim visokih brojki uhićenja koje nemaju veliki utjecaj. Međutim, iako Meksiko nije propala država i ekonomski relativno dobro stoji, postoje regije i gradovi u Meksiku koje bismo mogli klasificirati kao „propale“, što mahom čine gradovi koji su najpoznatiji po narkokartelima, a neki i dijele ime s njima. Juarez je prije desetak godina predstavljao najgori primjer propalog grada, a savezna država Chihuahua se mogla se smatrati primjerom propale savezne države (Krujit, 2011:25). Grad Juarez prednjačio je

po gotovo svim statistikama, od migracijama, do ubojstava, do reputacije kao najnesigurniji grad na svijetu koji je samo 2010. godine imao više od 3000 ubojstava (Kos-Stanišić, 2011:116). Također, mnogi poduzetnici, ali sami građani odlučili su emigrirati iz grada u Sjedinjene Države ili dalje, većinom zbog utjecaja koji narkokarteli imaju u gradu, što dovodi do iznuđivanja, ucjenjivanja i reketarenja (Morales, Prieto, 2014).

Meksiko se u borbi, tj. „ratu protiv droga“ nije pretjerao iskazao, unatoč velikodušnoj financijskoj potpori i iznimnom angažmanu Sjedinjenih Američkih Država. Meksički ministar vanjskih poslova izjavio je 2021. godine da je Inicijativa Merida „mrtva“, te je tada zatražio reviziju sporazuma (Washington Post, 2021). Inicijativa Merida zapravo je predstavljala presedan u meksičkoj politici, jer je Meksiko oduvijek bio oprezan što se tiče suradnje i prihvaćanja pomoći Sjedinjenih Država.

5.3. Faktor migracija u odnosima Meksika i Sjedinjenih Američkih država - utjecaj narkokartela na migracije

Odnos Meksika i Sjedinjenih Američkih Država obilježilo je nekoliko bitnih događaja poput teritorijalnih prijevora u 19. i 20. stoljeću, nacionalizacije nafte, te okosnice ovog rada – borbe protiv narkokartela. Svakako je još bitno spomenuti i problem migracija, legalnih i ilegalnih, kao pitanja koje utječe na odnose Meksika i Sjedinjenih Država, a posljedično i na aktivnosti narkokartela. Određenu ulogu u ilegalnim migracija, koje se djelomično dešavaju zbog nesigurnosti, nasilja, te ostalih direktnih i indirektnih posljedica aktivnosti narkokartela, odigrala je i USCAM, bivša NAFTA, te percepcija Sjedinjenih Država kao obećane zemlje gdje se može ostvariti tzv. “američki san” (Kos-Stanišić, 2018:258). Meksiku, a i ostalim državama Sjevernog trokuta koje čine najnasilniju svjetska regija, glavni poticaj migracijama već godinama su transnacionalne kriminalne organizacije koje se bave ilegalnom trgovinom drogom, između ostalih, to su i narkokarteli (Kos-Stanišić, 2018:258). Nakon što je tranzitna ruta preko Kariba zatvorena, Srednja Amerika, uključujući Meksiko, postala je glavna tranzitna ruta krijumčara droga u Sjedinjene Američke Države. Narkokarteli potkupljuju institucije i potkopavaju rad vladinih institucija koje su zadužene za istrage i kažnjavanje, te čine glavnu prijetnju sigurnosti

građana, što građanima oduzima pravno na siguran i dostojanstven život, te jednakost, jer su nerijetko i sudovi uvučeni u lanac korupcije kojim vladaju narkokarteli. Također, narkokarteli reketare i ucjenjuju građane, prisiljavaju mlade, te čak i djecu, da postanu članovi bandi i kartela pod prijetnjama nasiljem ili ubojstvima. Takva, za mnoge građane, bezizlazna situacija glavni je razlog migracija nakon 2013. godine (Kos-Stanišić, 2018:259).

Problemi Meksika s migrantima iz regije započinju još 1980-ih godina, a za vrijeme srednjeameričkog konflikta, u Sjedinjene Države emigriralo je više od milijun ljudi iz regije. Poticali su članove obitelji da im se kasnije pridruže što se dovelo do toga da su Sjedinjene Američke zatražile od Meksika da učinkovitije kontrolira svoje granice. Posljedično, broj deportacija iz Meksika se u periodu od 1988. do 1990. godine izrazito povećao, dok su Sjedinjene Države dodatno učvrstile svoju južnu granicu. Bitan faktor u problematici migracija predstavlja teroristički napad 11. rujna 2001. godine. Sjedinjene Države tada su sekuritizirale svoje odnose s Latinskom Amerikom, što se posebno odnosilo na Meksiko koji je bio tranzitna zona migranata iz zemalja Latinske Amerike, koji su preko Meksika ulazili u Sjedinjene Države. Sjedinjene Države strahovale su od ulaska terorista u zemlju, i u tom period su posebnu pažnju pridavali toj potencijalnoj prijetnji, sve u sklopu novog "Globalnog rata protiv terora" (Kos-Stanišić, 2018:216). Meksiko je dodatno pojačao deportacije migranata, u sklopu proglašavanja Plana Jug. Među deportiranim nije bilo terorista, no svojim djelovanjem Meksiko je pokazao da se slaže sa Sjedinjenim Državama da su migranti prijetnja nacionalnoj sigurnosti. Također, Nacionalni institut za migracije 2005. godine uključen u sastav Vijeća za nacionalnu sigurnost (Kos-Stanišić, 2018:261).

Osim problema s migrantima, Meksiko se suočavao i sa gorućim problemom narkokartela kojima je bio onemogućen tranzit droge na američko tržište zbog jake zaštite granice Sjedinjenih Država i Meksika. Na sjevernom teritoriju Meksika, narkokarteli su gotovo onemogućavali funkcioniranje države, što je tadašnjeg meksičkog predsjednika Calderona natjeralo da se suoči s njima (Kos-Stanišić, 2018:262), čime se detaljnije bavilo prethodno poglavlje. Kriza koju su prouzročile migracije ostavila je značajne posljedice na odnos Meksika i Sjedinjenih Država. Meksiko je postao važan partner Sjedinjenim Državama i onima koji su stvarali američku vanjsku politiku, te je postao regionalni partner koji relativno uspješno zaustavlja ulazak ilegalnih migranata i onih koji su mogli biti potencijalni teroristi. Druga strana svega bila je da su stanovnici država Srednje Amerike zamjerali takvu politiku Meksiku i

činjenicu da je Meksiko djelovao kao produžena ruka Sjedinjenih Država, koja kao njihov susjed provodi neprijateljsku politiku upravo prema njima. Za razliku od građana, vlasti država ponašale su se više diplomatski (Kos-Stanišić, 2018:265). Meksiko je svoju migracijsku politiku militarizirao i sekuritizirao, što se moglo najviše vidjeti u metodama koje su korištene kako bi spriječile migracije. Korištena su uhićenja, deportacije, te su se uskraćivala prava na azil, što se primjenjivalo na onima koji su bili najranjiviji, a to su bile žene i djeca, i skupine koje su u većini slučajeva zadovoljile uvjete kako bi dobile status izbjeglice (Kos-Stanišić, 2018:266). Osim tretmana koji su doživljavali u Meksiku kao migranti, i na tranzitnim rutama su bili izloženi nasilju te kršenja osnovnih ljudskih prava, što od strane narkokartela, drugih kriminalnih organizacija, ali i strane policije. Uskraćivanju prava na azil, nepriznavanje humanitarnih viza, i općenito kršenje ljudskih prava bile se prakse kojima se Meksiko koristio kako bi udaljio migrante od granice. Takav način, primjena sile, pokazuje da cilj nije bila ljudska sigurnosti. COMAR (*The Mexican Commission for Refugee Assistance*)¹⁰ je za pomoć izbjeglicama raspolagao s 2 milijuna američkih dolara, dok je INM, Nacionalni institut za migracije u Meksiku (Kos-Stanišić, 2018:262), raspolagao s 86 milijuna američkih dolara za zatvaranje i deportaciju migranata. Takav način ophođenja s migrantima, pun nasilja koji unosi nesigurnost, nije učinio granicu na jugu ništa sigurnijom, već naprotiv (Kos-Stanišić, 2018:266). Dodatni faktor nesigurnosti za migrante predstavljali su narkokarteli, a Meksiko je putem novca koji su osiguravale Sjedinjene Države za Inicijativu Merida, povezao borbu protiv narkokartela i migranata. Meksiko se u svojim angažmanu vodio interesom da ostane u dobrim odnosima sa Sjedinjenim Država više nego se vodio poštivanjem ljudskih prava i sigurnosti migranata koji su bili u tranzitu. Iako je takva politika nasilja i diskriminacije prema migrantima bila vrlo loša, u budućnosti može poslužiti Meksiku kao koristan alat ako Sjedinjene Države ikad odluče voditi politiku na štetu interesa Meksika, jer jedan dio američke strategije nacionalne sigurnosti ovisi o angažmanu Meksiku u rješavanju pitanju priljeva migranata iz Latinske Amerike (Kos-Stanišić, 2018:267).

Sjedinjene Američke Države su se osim u Meksiku i regiji, i globalno nametnule kao glavni akter u akcijama suprotstavljanja izazovima narkoterorizma, zajedno sa Ujedinjenim Narodima. Zajednički provide operacije kako bi se obuzdala prijetnja narkoterorizma, ali i

¹⁰ „COMAR (The Mexican Commission for Refugee Assistance) ili Meksičko povjerenstvo za pomoć izbjeglicama agencija je meksičke vlade odgovorna za obradu zahtjeva za priznavanje statusa izbjeglice“ – više u <https://help.unhcr.org/mexico/en/where-to-seek-help/contact-a-la-comar/>

pojedinačna upotreba droga. Ujedinjeni narodi predstavljaju samo značaj alat u određenim područjima suprotstavljanja ovom fenomenu, dok Sjedinjene države upravljaju i koordiniraju veliki dijelom operacija protiv narkoterorizma. DEA je svakako neizostavan je faktor za Sjedinjene Države u gotovo svim bilateralnim odnosima i operacijama s policijskim snagama u drugim zemljama, a njihove analize i izvještaji služe kao podloge za formiranje znanja, te za medijske izvještaje pa čak i utječu na status organizacija koje su uključene u narkoterorizam (Perković, Mikac, 2012:90).

6. Zaključak

Suvremena sigurnost suočava se s mnogim prijetnjama s kojim se tijekom bipolarnog razdoblja nije suočavala ili barem ne tu tolikoj mjeri. Već je na početku ovog rada bilo navedeno da se prijetnje od klasičnih, simetričnih nakon Hladnog rata postale asimetrične, čemu se bilo teško prilagoditi, i još uvijek to predstavlja određene izazove jer s obzirom na asimetričnost prijetnju za sigurnost može predstavljati bilo tko. Kako se narkokarteli i narkoterorizam uklapaju u takvu suvremenu definiciju prijetnji? Klasični sukobi i dalje postoje, što svakako možemo vidjeti na primjeru sukoba između Rusije i Ukrajine. Međutim, djelovanje narkokartela i transnacionalnih kriminalnih nije toliko vidljivo i opipljivo kao što je to klasični, otvoreni sukob između dvije države. Nasilje, ucjene, ilegalne aktivnosti i slično spadaju po redovito djelovanje narkokartela, te ih Perković i Mikac (2012) karakteriziraju kao narkoterorizam zbog političkog momenta koji sadržavaju, a zbog kojeg izrazito utječu na društvenu, političku i ekonomsku sliku na području u kojem djeluju. Kako se ovaj rad fokusirao na utjecaj koji narkokarteli, a posljedično narkoterorizam i kriminal koji prelazi granice država, ima na odnose Meksika i Sjedinjenih Država, četvrto i peto poglavlje daje analizu kako samo postojanje narkokartela i djelatnosti kojima se oni bave, istovremeno komplicira, ali i produbljuje odnose ove dvije države. Meksiko predstavlja važnost saveznika za Sjedinjene Američke Države jer djeluje kao važan faktor zaštite zajedničke granice, ali također predstavlja i problem jer zahtijeva pomoć i podršku Sjedinjenih Američkih Država putem programa potpore (Inicijativa Merida, npr.) kako bi se relativno uspješno mogao nositi s tim problemom i djelovati kao uspješan saveznik svom susjedu. Također, Sjedinjene Države i na svom teritoriju imaju problema zbog droge koja pristiže iz i kroz Meksiko. Sjedinjene Američke Države proglasile su 1970-ih godina „rat protiv droga“, a Meksiko ga je proglasio 2000-ih godina, za vrijeme mandata Felipea Calderona. Možda je to bilo malo prekasno, jer kao što je navedeno u četvrtom poglavlju, narkokarteli su se infiltrirali u gotove sve državne institucije, od onih političkih, do snaga reda, pa čak i sudova. Stanje u nekim dijelovima Meksika znalo je biti toliko loše da su gotovo čitavi gradovi i savezne države bili pod kontrolom narkokartela, što dugoročno nije dobro niti za jednu državu. Takvo stanje u kojem vladaju grupe koje neometano koriste nasilje, ubojstva kako bi omogućile provedbu vlastitih ilegalnih aktivnosti, koči normalan društveni, ekonomski i politički razvoj. Ubojstvom kandidata za predsjednik Colosija, započela je lančana reakcija koja je dovela do

ekonomskih gubitaka, odlaskom stranog kapitala iz Meksika, devalvacije pesa i rasta troškova. Osim što je takva loša ekonomska situacija plodno tlo za narkokartele i širenje nasilja i kriminala, građani se počinju okretati alternativnim oblicima zarade koje im nude narkokarteli kako bi si omogućili egzistenciju. Konačno, Sjedinjenim Državama zasigurno nije u interesu imati takvu državu kao saveznika i prvog susjeda, te je logično zaključiti da će pružiti potporu Meksiku ili naići na neodobranje međunarodne zajednice zbog samo nametanja kao lidera u borbi protiv droge na globalnoj razini ako bi odbili pružiti pomoć prvom susjedu. Sjedinjene Američke Države su možda u nepovoljnije položaju jer su se same nametnule kao globalni lider u borbi protiv droga, a kao što je Kissinger (2015) rekao, svijet više ne može funkcionirati sa Sjedinjenim Državama kao jedinim svjetskim policajcem. Iz četvrtog i petog poglavlja možemo vidjeti kako su narkokarteli imali izrazito velik utjecaj na odnose Meksika i Sjedinjenih Država, ali kako se s godinama i administracijama mijenja percepcija u kojem mjeri se problem droga smatra sigurnosnim problemom. Obamina administracija odlučila se na pristup rehabilitacije umjesto dotadašnjeg pristupa kažnjavanja i percepcije još od vremena Nancy Reagan, kojim se droga smatra moralnim problema, a ne posljedicom društveno-ekonomskih prilika. Felipe Calderon je prvi meksički predsjednik koji je pokrenuo raspravu o potencijalnoj legalizaciji droga kao jednom od načina rješavanja problema. Od kada je započet rat protiv droga do Calderonovog mandata, osim uhićenja i ubojstava bitnih osoba na čelu kartela, takav pristup nije pridonio smanjenju razmjera narkobiznisa, već dapače, nasilje bi obično poraslo jer bi se manje frakcije borile za prevlast kada „velikih“ šefova više ne bi bilo. Da strategija više ne funkcionira, zaključio je i meksički ministar vanjskih poslova, koji je 2021. godine ustvrdio da je potrebno redefinirati sporazum Meksika i Sjedinjenih Država o pitanju „rata protiv droga“. Pitanje je samo u kojem smjeru će nova strategija, ako do nje dođe, ići i koliko će i jedna i druga strana biti zainteresirane za strategiju koja možda ni ne bi trebala uključivati preveliku primjenu sile te oslanjanje na vojsku, tehnologiju i oružje, već se možda okrenuti pristupu koji će zagovarati primarno društvene i političke promjene kao glavni alat borbe protiv droga, a posljedično i protiv narkokartela i kriminala. Pitanje narkokartela izrazito je osjetljivo i bitno za odnose Meksika i Sjedinjenih Država, te je ovaj rad prikazao koliko su zapravo velik utjecaj narkokarteli imali na odnose ove dvije države. Bitno je spomenuti da unatoč tome što se zalaže da ljudska prava i suzbijanje droga, Sjedinjene Američke Države tijekom godina su pružale podršku vladama stranke PAN i vojsci, koje su odgovorne za mnoga kršenja ljudskih prava, i dosta njih je bilo

korumpirano. Zanimljivo je spomenuti da DEA i FBI imali doušnike među vrhovima narkokartela koji su bili izravno odgovorni za desetke tisuća smrti, te i same imali brojne otvorene istrage zbog korupcije i mita među vlastitim službenicima na meksičko-američkoj granici (Mercile, 2011:1643). Narkokarteli ne narušavaju društvene i političke strukture isključivo u zemljama poput Meksika, i nestabilnim zemljama u regiji poput spomenutih Gvatemale i Hondurasa, već su dovoljno moći i infiltrirati se u određene strukture jedna razvijene i moćne zemlje poput Sjedinjenih Država, a to će svakako biti jedno od bitnijih pitanja koje će Meksiko i Sjedinjene Države morati efikasnije zajedno rješavati.

Na temelju svega predstavljenog u ovih pet poglavlja rada, može se pretpostaviti kako bi odnosi ove dvije države vrlo vjerojatno izgledali bitno drugačije kada taj problem narkokartela i popratnog nasilja ne bi postojao, te je možda problem narkokartela jedan od najbitnijih problema oko kojeg će Meksiko i Sjedinjene Države u budućnosti morati usuglasiti, i on bi mogao predstavljati okosnicu smjera razvoja budućih odnosa ove dvije države.

Literatura

1. Aguayo, S. et al. (1998) *The Myth of Mexican Democracy. Myths and [Mis] Perceptions: Changing U.S. Elite Visions of Mexico*. 1st ed., vol. 11, El Colegio de Mexico, pp. 71–84.
<https://doi.org/10.2307/j.ctv6mtbxk.11> - Pristupljeno 22. rujna 2022.
2. Beittel, June S. (2022) *Mexico: Organized Crime and Drug Trafficking Organizations* Congressional Research service. <https://sgp.fas.org/crs/row/R41576.pdf> - pristupljeno 22. srpnja 2022.
3. Bennett, B W., Twomey, C. P. and. Treverton, G. F. (1999) *What Are Asymmetric Strategies?*. Santa Monica, CA: RAND Corporation,
https://www.rand.org/pubs/documented_briefings/DB246.html. – pristupljeno 21.srpnja 2022.
4. Brewer, E. S. (2009) *Rethinking the Mérida Initiative: Why the U.S. Must Change Course in its Approach to Mexico's Drug War*, Human Rights Brief 16, no.3: 9-14.
<https://digitalcommons.wcl.american.edu/hrbrief/vol16/iss3/3/> - pristupljeno 10. rujna 2022.
5. Coffey, Frederic A. (1933) *Some General Aspects of the Gadsden Treaty*. New Mexico Historical Review 8, 3 (1933). <https://digitalrepository.unm.edu/nmhr/vol8/iss3/2> - pristupljeno 22. srpnja 2022.
6. Department of Justice (2009) hearing The Rise of Mexican Drug Cartels and U.S. National Security, United States House of Representatives Committee on Oversight and Government Reform. https://www.justice.gov/sites/default/files/criminal-ocgs/legacy/2011/06/24/AAG%20Breuer%20Remarks_Mexican%20Drug%20Cartels_7.9.09.pdf – pristupljeno 26. srpnja 2022.

7. Faulk, Odie B. (1962) *The Controversial Boundary Survey and the Gadsden Treaty*. Arizona and the West 4, no. 3: 201–26. <https://www.jstor.org/stable/40167763> - pristupljeno 22.srpnja 2022.
8. Ferreira, R. H. (2015) *The War On Drugs Addiction: The Role Of Misinformation In The Persistence Of U.S. Drug Policy*. Revue Européenne Des Sciences Sociales 53, no. 1: 265–91. <https://doi.org/10.4000/ress.3002> - pristupljeno 27. srpnja 2022.
9. Gellman, I. (2019) *Good Neighbor Diplomacy: United States Policies in Latin America, 1933-1945*. Baltimore: Johns Hopkins University Press., doi: [10.1353/book.67867](https://doi.org/10.1353/book.67867) – pristupljeno 19. rujna 2022.
10. Gratton, B. i Merchant, E. (2013) *Immigration, Repatriation, and Deportation: The Mexican-Origin Population in the United States, 1920–1950*. The International Migration Review 47, no. 4: 944–75. <http://www.jstor.org/stable/24542812> - pristupljeno 12. kolovoza 2022.
11. Grey, J. (2004) *The Korean War*. Journal of Contemporary History, 39(4), 667–676. <https://doi.org/10.1177/0022009404046787> - pristupljeno 20. srpnja 2022
12. Grayson, G. W. (2010) *La Familia Drug Cartel: Implications For U.S. – Mexican Security*. Strategic Studies Institute, US Army War College, 2010. <http://www.jstor.org/stable/resrep11895> – pristupljeno 30. srpnja 2022.
13. Henderson, Peter V. N. (1984) *Woodrow Wilson, Victoriano Huerta, and the Recognition Issue in Mexico*. The Americas 41, no. 2 (1984): 151–76. <https://www.jstor.org/stable/1007454> - pristupljeno 22.srpnja 2022.

14. Jones, D. A. (2017) *Revival of "Dollar Diplomacy" As United States Foreign Economic Policy in 2017: Tradeoffs Exchanged to Maintain Trade and Restore Peace Along the Tottering Western Pacific Rim*, Archives of Business Research Vol. 5, No. 9: 31-41.
<https://doi.org/10.14738/abr.59.3667> - pristupljeno 29. srpnja 2022.
15. Kissinger, H. (2015), *Svjetski poredak*. Školska knjiga
16. Koppes, C. R. (1982) *The Good Neighbor Policy and the Nationalization of Mexican Oil: A Reinterpretation*. The Journal of American History 69, no. 1 (1982): 62–81.
<https://doi.org/10.2307/1887752> - pristupljeno 25. srpnja 2022.
17. Kos-Stanišić, L. (2018). *Ilegalni migranti u tranzitu kao prijetnja sigurnosti građanima Meksika*. Migracijske i etničke teme (34) 3: 251-273. <https://doi.org/10.11567/met.34.3.2> - pristupljeno 26. kolovoza 2022.
18. Kos-Stanišić, L. (2009) *Latinska Amerika - Povijest i politika*. Golden Marketing – Tehnička knjiga
19. Kos-Stanišić, L. (2011) *Meksiko – nova narkodemokracija u Latinskoj Americi?* Anali HPD 2011, (8) 1: 107-122. <https://hrcak.srce.hr/file/115475> - pristupljeno 24. srpnja 2022.
20. Kos-Stanišić, L., Čančar, E. i Richardson, J. (2018) *Trans-migrants in Mexico: a policy and online communications case study of the 2014 Central American Refugee Crisis in the Mexican context*. Teorija in praksa, 55 (2), 462-481.2. <https://www.bib.irb.hr/947600> - pristupljeno 24. kolovoza 2022.

21. Kos-Stanišić, Lidiya (2013). Sigurnosne narkoprijetnje demokracijama Sjevernog trokuta (2013). *Politička misao* (50) 3: 81-101.

22. Kruit, D. (2011) *Drugs, Democracy and Security: The impact of organized crime on the political system of Latin America*. Netherlands Institute for Multiparty Democracy.
https://nimd.org/wp-content/uploads/2015/02/Drugs_democracy_and_security_english_-_nimd_june_2011.pdf - pristupljeno 02. kolovoza 2022.

23. Longley, R. (2021) *The Good Neighbor Policy: History and Impact*. ThoughtCo,
thoughtco.com/good-neighbor-policy-4776037 - pristupljeno 29. srpnja 2022.

24. Ly, S.-T. i Weil, P. (2010) *The Antiracist Origin of the Quota System*. *Social Research* 77, no. 1 (2010): 45–78. <http://www.jstor.org/stable/40972243> - pristupljeno 29. srpnja 2022.

25. Mercile, J. (2011) *Violent Narco-Cartels or US Hegemony? The political economy of the “war on drugs” in Mexico*, *Third World Quarterly*, 32(9), 1637–1653.
<http://www.jstor.org/stable/41341189> - pristupljeno 22. srpnja.2022.

26. Morales, M.C.; Prieto, P. i Bejarano, C. (2014) *Transnational Entrepreneurs and Drug War Violence Between Ciudad Juárez and El Paso*, *Journal of Urban Research* [Online], 10
<https://doi.org/10.4000/articulo.2597> - pristupljeno 29. srpnja 2022.

27. O'Konski, A. J. (2021) *Tepid partner: The Rio Treaty and Collective Inter-American Security*. Monterrey, CA; Naval Postgraduate School.
https://calhoun.nps.edu/bitstream/handle/10945/67158/21Mar_O%27Konski_Alex.pdf?sequence=1&isAllowed=y – pristupljeno 20. rujna 2022.
28. Pegler-Gordon, A. (2006) *Chinese Exclusion, Photography, and the Development of U.S. Immigration Policy*.” *American Quarterly* 58, no. 1 (2006): 51–77.
<http://www.jstor.org/stable/40068348> – pristupljeno 24. srpnja 2022.
29. Perković, D. i Mikac, R. (2012). *The challenges and threats of Narco-terrorism*. *Polemos*, XV (30), 0-0. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/98577> - pristupljeno 2. rujna 2022.
30. Pollard, Robert A. (1982) *The Cuban Missile Crisis: Legacies and Lessons*. *The Wilson Quarterly* (1976-) 6, no. 4, str 148-158. <http://www.jstor.org/stable/40256375> - pristupljeno 25. srpnja 2022.
31. Rosales, S. A. C. (2016) *Securitization of Narcotraffic in Mexico*. Noragric Department of International Environment and Development Studies. <http://hdl.handle.net/11250/2399984> - pristupljeno 20. rujna 2022.
32. Sirin, C. V. (2011) *From Nixon's War on Drugs to Obama's Drug Policies Today: Presidential Progress in Addressing Racial Injustices and Disparities*. *Race, Gender & Class* 18, no. 3/4 (2011): 82–99. <http://www.jstor.org/stable/43496834> - pristupljeno 20. kolovoza 2022.
33. Springer, G. L., i Molina J. L. (1995) *The Mexican Financial Crisis: Genesis, Impact, and Implications*. *Journal of Interamerican Studies and World Affairs*, vol. 37, no. 2, pp. 57–81.
<https://doi.org/10.2307/166271> - pristupljeno 6. listopada 2022.

34. Yeh, P. F. (2015) *The Role of the Zimmermann Telegram in Spurring America's Entry into the First World War*. American Intelligence Journal 32, no. 1 (2015): 61–64.

<http://www.jstor.org/stable/26202105>- pristupljeno 29. srpnja 2022.

35. Villarreal, A. (2015) Fear and Spectacular Drug Violence in Monterrey, U: Javier Auyero, Philippe Bourgois, and Nancy Scheper-Hughes (ur) *Violence at the Urban Margins, Global and Comparative Ethnography* (New York, 2015; online edn, Oxford Academic, 19 Mar. 2015),

<https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780190221447.003.0007> – pristupljeno 20. srpnja 2022.

Web stranice

1. Acton.org (2022) - Acton Institute

<https://www.acton.org/> - Lord Acton's quotes

- pristupljeno 03. rujna 2022.

2. Britannica.com (2022) – Britannica online enciklopedija

<https://www.britannica.com/biography/Pablo-Escobar> - pristupljeno 05. rujna 2022.

<https://www.britannica.com/topic/FARC> - pristupljeno 10. listopada 2022.

3. cfr.org (2022) – The Council on Foreign Relations

<https://www.cfr.org/background/mexicos-long-war-drugs-crime-and-cartels>

- pristupljeno 19. rujna 2022.

4. CNN.com (2022) – članak o izručenju El Chapa (2017)
<https://www.cnn.com/2017/01/19/us/el-chapo-guzman-turned-over-to-us/index.html>
- pristupljeno 04. rujna 2022.
5. Immigrationhistory.com (2022) - CALIFORNIA STATE APOLOGY (2006)
<https://immigrationhistory.org/item/%E2%80%8Bmexican-repatriation/>
“Apology Act for the 1930s Mexican Repatriation Program.”
(Added by Stats. 2005, Ch. 663, Sec. 1. Effective January 1, 2006.)
- pristupljeno 19. srpnja 2022.
6. Lasillavacia.com (2022) - La Silla Vacía
<https://www.lasillavacia.com/historias/historias-silla-llena/el-cartel-de-los-soles/>
Professor Adrián Restrepo Parra “El cartel de los soles”
- pristupljeno 03. rujna 2022.
7. Rand.org (2022) – Research and Development Corporation
<https://www.rand.org/nsrd/about.html> - o NDRI - National Defense Research Institute
<https://www.rand.org/about.html> - o RAND korporaciji
- pristupljeno 20.7.2022.
8. Tni.org (2022) - The Transnational Institute
https://www.tni.org/es/node/11381?content_language=es
Carlos Fazio “Mexico: The case of the narco-general”
- pristupljeno 10. kolovoza 2022.
9. Theintelligencer.com (2022) - Mexico resigns from Rio Treaty (2002)
<https://www.theintelligencer.com/news/article/Mexico-Resigns-From-Rio-Treaty-10555668.phpigencer.com>
- pristupljeno 28. srpnja 2022.

10. Vox.com (2022)

<https://www.vox.com/2016/5/8/18089368/war-on-drugs-marijuana-cocaine-heroin-meth>

- pristupljeno 14. rujna 2022.

11. Washingtonpost.com (2022) - Washington Post

<https://www.washingtonpost.com/world/2021/07/29/mexico-merida-initiative-violence/> - Članak

o potencijalnoj reviziji programa Iniciativa Merida

- pristupljeno 03. rujna 2022.

12. Undp.org (2022) – UN-ovi izvještaji o indexu razvijenosti

<https://hdr.undp.org/sites/default/files/Country-Profiles/MEX.pdf>

<https://hdr.undp.org/sites/default/files/Country-Profiles/COL.pdf>

- pristupljeno 09. rujna 2022.

13. Unhcr.org (2022) – United Nations High Commissioner for Refugees

<https://help.unhcr.org/mexico/en/> i [https://help.unhcr.org/mexico/en/where-to-see-](https://help.unhcr.org/mexico/en/where-to-see-help/contact-a-la-comar/)

[help/contact-a-la-comar/](https://help.unhcr.org/mexico/en/where-to-see-help/contact-a-la-comar/) - pristupljeno 20. rujna 2022.

14. Ustr.gov – Office of the United States Trade Representative

<https://ustr.gov/trade-agreements/free-trade-agreements/united-states-mexico-canada-agreement>

- pristupljeno 11. listopada 2022.